

Onbelemmerd spreekrecht: Een inbreuk op artikel 6 EVRM?

23-5-2015
Zuyd Hogeschool, Hogere Juridische Opleiding
Kyra Verkoijen
1136399

In hoeverre zal het voorgestelde onbelemmerd spreekrecht voor slachtoffers in het strafproces een inbreuk maken op het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter, welke rechten aan de verdachte worden toegekend op grond van artikel 6 EVRM?

Student:	Kyra Verkoijen
Studentnummer:	1136399
Profiel:	Algemeen Juridisch Doorstroomprofiel
Scriptiebegeleidster:	Mevr. Mr. R.H.I. van Erp - Degens
Datum:	23 mei 2015

Voorwoord

Voor u ligt mijn scriptie die ik geschreven heb ter afsluiting van de Hogere Juridische Opleiding aan Zuyd Hogeschool te Sittard, waar ik heb deelgenomen aan het Algemeen Juridisch Doorstroomprofiel. In deze scriptie is onderzoek gedaan naar het wetsvoorstel Onbelemmerd spreekrecht en in hoeverre dit onbelemmerd spreekrecht een inbreuk maakt op het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter, welke rechten aan de verdachte worden toegekend op grond van artikel 6 EVRM.

Het schrijven van deze scriptie was niet mogelijk geweest zonder de hulp van anderen. Ik wil bij deze graag iedereen bedanken die mij geholpen heeft bij het schrijven van deze scriptie door het geven van feedback. In het bijzonder wil ik mijn afstudeerbegeleidster mevrouw Rubina van Erp – Degens bedanken voor het geven van ondersteuning en advies.

Kyra Verkoijen
Brunssum, 23 mei 2015

Lijst met afkortingen

Aant.	Aantekening
Appl.nr.	Applicatie nummer
Art.	Artikel
BW	Burgerlijk Wetboek
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens (ook wel aangeduid als het Hof)
EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden
HR	Hoge Raad
MvT	Memorie van Toelichting
NJ	Nederlandse Jurisprudentie
p.	Pagina
Rb.	Rechtbank
Sr	Wetboek van Strafrecht
Stb.	Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden
Sv	Wetboek van Strafvordering
T&C	Tekst & Commentaar
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
WWV 1994	Wegenverkeerswet 1994

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. Inleiding	6
1.1. Aanleiding	6
1.2 Probleembeschrijving	6
1.3 Doel- en vraagstelling	8
1.4 Relevantie onderzoek	9
1.5 Leeswijzer	10
2. De rechten van de verdachte	11
2.1 Reikwijdte artikel 6 EVRM	11
2.1.1 Criminal charge	11
2.1.2 Verdachte	12
2.1.3 Einde van de aanspraak	12
2.2 Een onafhankelijke en onpartijdige rechter	13
2.3 Onschuldpresumptie	15
2.4 Recht om getuigen op te roepen en te ondervragen	17
2.5 Deelconclusie	18
3. Het spreekrecht	19
3.1 Het slachtoffer	19
3.2 Doelstellingen van het spreekrecht	19
3.3 Huidig spreekrecht	20
3.3.1 Spreekgerechtigden	20
3.3.2 Gevallen waarin het spreekrecht kan worden uitgeoefend	21
3.3.3 Schriftelijke kennisgeving	22
3.3.4 Inhoud en reikwijdte van de verklaring	22
3.3.5 Spreekrecht en het rechterlijk oordeel	23
3.3.6 Beëdigen als getuige?	24
3.4 Wetsvoorstel	24
3.5 Deelconclusie	25
4. Inbreuk op de rechten van artikel 6 EVRM?	26
4.1 Onschuldpresumptie	26
4.2 Recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter	27
4.3 Recht om getuigen op te roepen en te ondervragen	28
4.4 Deelconclusie	30
5. Conclusie	31
6. Aanbevelingen	34
Literatuurlijst	36
Bijlage 1 Onderzoeksverslag	41
Bijlage 2 Oostenrijkse Mediawet & Duitse Perscode	45

1. Inleiding

In dit inleidende hoofdstuk wordt de aanleiding, probleembeschrijving, doel- en vraagstelling, relevantie en de leeswijzer van dit onderzoek besproken.

1.1. Aanleiding

Aanleiding voor dit onderzoek is het door staatssecretaris Fred Teeven van Veiligheid en Justitie¹ op 12 november 2014 bij de Tweede Kamer ingediende wetsvoorstel tot “Wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces en wijziging van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter uitbreiding van de mogelijkheid van uitkering aan nabestaanden”.² De intentie van dit wetsvoorstel is om het spreekrecht voor slachtoffers en nabestaanden in het strafproces, zoals neergelegd in artikel 51e Wetboek van Strafvordering (hierna: Sv), uit te breiden.³ Op dit moment mogen de slachtoffers en nabestaanden, die op grond van artikel 51e Sv gerechtigd zijn om het spreekrecht uit te oefenen, alleen spreken over de gevolgen die het strafbare feit teweeg heeft gebracht. Met de uitbreiding, zoals voorgesteld door de staatssecretaris, zou er een onbelemmerd spreekrecht ontstaan waardoor het slachtoffer en de nabestaanden ook mogen spreken over o.a. de strafmaat en de feiten van het misdrijf.⁴

1.2 Probleembeschrijving

Het hoofddoel van het Nederlandse strafproces is het realiseren van een juiste toepassing van het materiële strafrecht, zodat schuldigen (kunnen) worden gestraft en dat bestraffing van onschuldigen wordt voorkomen.⁵ Hierdoor is de rol en positie van het slachtoffer in het strafproces gedurende lange tijd onderbelicht geweest en is er voor hem⁶ slechts een beperkte plaats ingeruimd.⁷ “De verdachte staat centraal”.⁸

De onderbelichte rol van het slachtoffer is vanaf de jaren '80 van de vorige eeuw voortdurend aangevochten.⁹ Als gevolg van deze protesten werd in 1985 de Commissie Wettelijke Voorziening Slachtoffers ingesteld.¹⁰ Deze commissie, beter bekend als de Commissie Terwee, bracht in 1988 haar rapport uit; welk rapport heeft geleid tot de Wet Terwee van 23 december 1992.¹¹ Door deze wet is de rol en positie van het slachtoffer in het strafproces wettelijk verankerd.¹²

Hoewel de rol van het slachtoffer door de Wet Terwee aanmerkelijk was verbeterd, bleven er wensen over voor een betere rechtspositie van het slachtoffer.¹³ Naar aanleiding van deze

¹ Sinds 9 maart 2015 is Fred Teeven afgetreden als staatssecretaris van Veiligheid en Justitie.

² De wijziging met betrekking tot de Wet schadefonds geweldsmisdrijven valt buiten het bereik van dit onderzoek en zal om deze reden niet behandeld worden.

³ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 1-2.

⁴ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 3, p. 1 (MvT).

⁵ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 3, p. 12 (MvT).

⁶ Corstens 2014, p. 12; Keulen & Knigge 2010, p. 2.

⁷ Daar waar hij/zijn/hem staat, kan ook zij/haar gelezen worden.

⁸ Bijlsma 2011, p. 18; Keulen & Knigge 2010, p. 229.

⁹ Keulen & Knigge 2010, p. 229.

¹⁰ Bijlsma 2011, p. 20; Langemeijer 2010, p. 5.

¹¹ Bijlsma 2011, p. 20.

¹² Bijlsma 2011, p. 20; Langemeijer 2010, p. 5.

¹³ Bijlsma 2011, p. 20.

¹⁴ Langemeijer 2010, p. 6.

wensen is op 1 januari 2005 het spreekrecht voor slachtoffers ingevoerd.¹⁵ Voorts is op 1 januari 2011 de Wet ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces in werking getreden.¹⁶ Door deze wet heeft het slachtoffer een eigen titel gekregen in het Wetboek van Strafvordering, te weten titel IIIA, waardoor het slachtoffer als procesdeelnemer met eigen belangen en bevoegdheden is erkend.¹⁷

Het huidige kabinet wil de positie van het slachtoffer echter nog verder verbeteren, o.a. door uitbreiding van het spreekrecht.¹⁸ Om deze reden heeft staatssecretaris Fred Teeven van Veiligheid en Justitie het wetsvoorstel tot "Wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces" bij de Tweede Kamer ingediend.¹⁹ Dit wetsvoorstel beoogt de huidige beperking op het spreekrecht op te heffen, om het slachtoffer en de nabestaanden een onbelemmerd spreekrecht te verlenen.²⁰

Reeds in 2007, tijdens de behandeling van de wet versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces, vroegen leden van de Eerste Kamer zich af of het toekennen van expliciete rechten aan het slachtoffer niet tot een inbreuk op de onschuldpresumptie van de verdachte zal leiden.²¹ Het slachtoffer dat gebruikmaakt van zijn rechten zal de verdachte immers meer als dader dan als verdachte beschouwen.²² Tevens vragen de huidige D66-leden zich af of het thans voorliggende wetsvoorstel, het wetsvoorstel dat ertoe strekt om slachtoffers en nabestaanden een onbelemmerd spreekrecht te geven, er niet voor zal zorgen dat het slachtoffer of de nabestaande met vergaande uitspraken de verdedigingspositie van de verdachte onevenredig zal benadelen.²³

Bij de behandeling van de wet versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces, in 2007, heeft de toenmalige minister van Justitie erkend dat de toekenning van rechten aan het slachtoffer gevolgen kan hebben voor de rechtspositie van de verdachte.²⁴ En ook de huidige minister van Veiligheid en Justitie, Ard van der Steur, geeft tussen neus en lippen toe dat het huidige wetsvoorstel de verdedigingspositie van de verdachte kan benadelen.²⁵

Beide ministers zijn echter van mening dat het aan politie, justitie, de verdediging en de rechter is om rekening te houden met de rechten van de verdachte en niet aan het slachtoffer.²⁶ Zo meent minister Ard van der Steur dat het in de eerste plaats aan de verdediging is om onjuiste of niet gefundeerde uitspraken van het slachtoffer aan de orde te stellen. En dat in de tweede plaats de rechter in het algemeen professioneel genoeg moet zijn om de verklaring van het slachtoffer in het kader van de inhoud van het dossier en het overige op de terechtzitting verhandelde te plaatsen en daarover een afgewogen oordeel te vellen.²⁷

De redenering van de twee ministers, dat het niet aan het slachtoffer is om rekening te houden met de rechten van de verdachte, is correct, maar hierbij moeten zij niet vergeten dat het wel degelijk een taak is voor de wetgever om een strafproces te garanderen waarbij

¹⁵ Wet van 21 juli 2004, *Stb.* 2004, 382.

¹⁶ Wet van 17 december 2009, *Stb.* 2010, 291.

¹⁷ *Kamerstukken II* 2004/05, 30143, 3, p. 7 (MvT).

¹⁸ Rutte & Samsom 2012, p. 26-27.

¹⁹ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 1-2.

²⁰ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 3, p. 1 (MvT).

²¹ *Kamerstukken I* 2007/08, 30143, D, p. 1.

²² *Kamerstukken I* 2007/08, 30143, D, p. 1.

²³ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 5, p.5.

²⁴ *Kamerstukken I* 2007/08, 30143, D, p. 1.

²⁵ Dit is indirect te lezen in de reactie die hij geeft op de vragen die de D66-leden hierover stellen in: *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 6, p.5-6.

²⁶ *Kamerstukken I* 2007/08, 30143, D, p. 1.

²⁷ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 6, p.5-6.

er geen inbreuk wordt gemaakt op de rechten van de verdachte. De positie van het slachtoffer mag namelijk nooit ten koste gaan van de positie van de verdachte.²⁸

Kan de wetgever garanderen dat er door invoering van het onbelemmerd spreekrecht geen inbreuk wordt gemaakt op de rechten van de verdachte? Indien het slachtoffer mag spreken over alle voor hem relevante zaken, waaronder bijvoorbeeld (niet uit het bewijs blijkende) feiten van het misdrijf, zal dit dan geen inbreuk opleveren op de onschuldpresumptie van de verdachte? En zal de empathische houding die de rechter toont ten opzichte van een slachtoffer die de vaak gruwelijke details van een strafbaar feit bespreekt, niet leiden tot een inbreuk op het recht van de verdachte op een onpartijdige rechter? Ook kan men zich afvragen of het onbelemmerd spreekrecht geen inbreuk zal maken op het recht van de verdachte om getuige te ondervragen. Een slachtoffer is namelijk geen getuige en wordt ook niet als zodanig beëdigd, waardoor de verdachte hem in beginsel niet kan ondervragen.

Bovengenoemde vragen zijn dan ook onderwerp van mijn onderzoek waarbij ik mij afvraag of invoering van het onbelemmerd spreekrecht niet ten koste zal gaan van de positie van de verdachte en een inbreuk zal maken op zijn ondervragingsrecht, zijn recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter en op de onschuldpresumptie.

1.3 Doel- en vraagstelling

Het doel van dit onderzoek is om een onderzoeksrapport op te stellen dat de verdachte en diens raadsman alsmede de rechter inzicht verschaft in de eventuele inbreuk die het onbelemmerd spreekrecht voor slachtoffers in het strafproces maakt op het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter, welke rechten voor de verdachte rechtstreeks voortvloeien uit artikel 6 EVRM. Dit inzicht zal ervoor zorgen dat deze inbreuken zoveel mogelijk beperkt kunnen worden.

Naar aanleiding van eerdergenoemde doelstelling is de volgende centrale vraag geformuleerd:

In hoeverre zal het voorgestelde onbelemmerd spreekrecht voor slachtoffers in het strafproces een inbreuk maken op het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter, welke rechten aan de verdachte worden toegekend op grond van artikel 6 EVRM?

Ter beantwoording van bovenstaande centrale vraag worden de volgende deelvragen gehanteerd:

1. Wat houdt het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter voor de verdachte in? (hoofdstuk 2)
2. Wat is de huidige regeling met betrekking tot het spreekrecht? (hoofdstuk 3)
3. Welke veranderingen treden er, door invoering van het wetsvoorstel, op voor het spreekrecht? (hoofdstuk 3)
4. Op welke manier zal invoering van het onbelemmerd spreekrecht een inbreuk maken op het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter? (hoofdstuk 4)
5. Welke mogelijkheden zijn er om deze inbreuken te voorkomen? (hoofdstuk 6)

²⁸ Bijlsma 2011, p. 23

1.4 Relevantie onderzoek

In deze paragraaf wordt de relevantie van dit onderzoek aangetoond op micro-, meso- en macroniveau.

1.4.1 Microniveau

Voor de verdachte is het van groot belang om te weten wanneer het onbelemmerd spreekrecht een inbreuk maakt op zijn rechten. Indien de verdachte weet wanneer er een inbreuk wordt gemaakt op zijn rechten kan hij dit tijdig bij de rechter melden, om voor zichzelf een eerlijk proces te waarborgen. Verder kan hij op deze manier onterecht strafleed voor zichzelf voorkomen.

1.4.2 Mesoniveau

Voor een aantal actoren in het strafproces, te weten de advocatuur en de rechterlijke macht is het eveneens van belang om kennis te hebben van de mogelijke inbreuken die het onbelemmerd spreekrecht op de rechten van de verdachte kan maken.

Voor de strafrechtadvocaten is dit van belang zodat zij tijdig voor de rechten van hun cliënten kunnen opkomen en hiermee de inbreuken op deze rechten zoveel mogelijk kunnen voorkomen. Zo dienen zij zodra bij hun cliënt en/of bij de raadsman zelf het gevoel wordt gewekt dat de rechter partijdig is, de rechter wraken. Voorts dienen zij de rechter te verzoeken om het slachtoffer als getuige te mogen ondervragen, indien dit ondervragingsrecht niet ambtshalve door de rechter wordt toegekend.

Verder is het van belang dat de rechterlijke macht op de hoogte is van de mogelijke inbreuken die het onbelemmerd spreekrecht kan maken op de rechten van de verdachte, zodat zij deze inbreuken zoveel mogelijk kunnen voorkomen. De rechter is namelijk verantwoordelijk voor het onderzoek op de terechtzitting.²⁹

1.4.3 Macroniveau

Tot slot is het voor de samenleving als geheel eveneens van belang om te weten of er een inbreuk wordt gemaakt op de rechten van de verdachte. Het is in het belang van de hele samenleving dat alleen de schuldigen worden gestraft en dat bestraffing van onschuldigen voorkomen wordt. Wanneer de rechten van de verdachte worden geschonden wordt de kans op bestraffing van onschuldigen groter en dit kan leiden tot rechtsonzekerheid en onrust in de samenleving.

²⁹ Artikel 272 lid 1 Sv.

1.5 Leeswijzer

Dit onderzoeksrapport is als volgt opgebouwd. Allereerst wordt er in hoofdstuk 2 ingegaan op de reikwijdte van artikel 6 EVRM. Vervolgens wordt de inhoud van het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter, welke rechten voortvloeien uit artikel 6 EVRM, besproken.

In hoofdstuk 3 wordt besproken wie als slachtoffer aangemerkt kan worden en wat de huidige regeling met betrekking tot het spreekrecht is. Tevens wordt er besproken wie er gebruik mogen maken van het spreekrecht. Ten slotte wordt nader ingegaan op het wetsvoorstel tot “Wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces”.³⁰

In hoofdstuk 4 wordt besproken of het onbelemmerd spreekrecht een inbreuk zal maken op het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en/of het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter.

In hoofdstuk 5 zal een algehele conclusie worden gegeven alsmede het antwoord op de centrale vraag.

Tot slot wordt in hoofdstuk 6 een aantal aanbevelingen gedaan om de mogelijke inbreuken die het onbelemmerd spreekrecht zou kunnen maken op de rechten van de verdachte, te voorkomen.

³⁰ *Kamerstukken II 2014/15, 34082, 1-2.*

2. De rechten van de verdachte

Voordat er besproken kan worden of het onbelemmerd spreekrecht een inbreuk maakt op het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter, dient er onderzocht te worden wat deze rechten inhouden. In dit hoofdstuk wordt allereerst onderzocht wie wanneer aanspraak kan maken op bovengenoemde rechten. Vervolgens worden deze rechten één voor één besproken.

2.1 Reikwijdte artikel 6 EVRM

Artikel 6 EVRM heeft als doelstelling de verdachte in strafzaken te beschermen tegen een willekeurig optredende overheid.³¹ Deze doelstelling wordt nagestreefd door de verdachte een aantal rechten toe te kennen.³² In deze paragraaf wordt onderzocht wanneer een individu aanspraak kan maken op deze rechten.

2.1.1 *Criminal charge*

Artikel 6 EVRM is van toepassing indien het gaat om een onderzoek naar de gegrondheid van een strafvervolging.³³ ³⁴ Wanneer er sprake is van een strafvervolging wordt vooral duidelijk indien er gekeken wordt naar het door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: het Hof / EHRM) en het EVRM gebruikte Engelse begrip voor strafvervolging, te weten 'criminal charge'.³⁵ Aan de hand van drie criteria wordt bepaald of er sprake is van een 'criminal charge', te weten de nationale classificatie van het delict, de aard van het delict en de aard en zwaarte van de sanctie.³⁶ Het EHRM heeft deze criteria ontwikkeld in het Engel e.a. arrest. In dit arrest ging het om vijf dienstplichtige militairen (de heren Engel, Van der Wiel, De Wit, Dona en Schul) die bij verschillende omstandigheden gesanctioneerd waren door hun bevelhebbers voor overtredingen tegen de militaire discipline.³⁷ Zij werden bestraft volgens het militaire tuchtrecht, waarbij volgens de verdachten een inbreuk was gemaakt op bepaalde rechten die voortvloeien uit artikel 6 EVRM, zoals het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter en het recht op een raadsman.³⁸ Voordat een verdachte aanspraak kan maken op de rechten van artikel 6 EVRM dient er sprake te zijn van een 'criminal charge'. Om te bepalen of er in deze casus sprake was van een 'criminal charge' heeft het EHRM de bovenstaande criteria ontwikkeld.³⁹

Hierbij vloeit uit eerste criterium voort dat artikel 6 EVRM van toepassing is, indien het delict in de nationale wetgeving onder het strafrecht valt.⁴⁰ Alleen wanneer het delict in de nationale wetgeving niet onder het strafrecht valt, dient er gekeken te worden naar de overige twee criteria.⁴¹

Het tweede criterium wordt door het EHRM als het belangrijkste beschouwd.⁴² Dit tweede criterium is door het EHRM verder uitgewerkt in het Öztürk-arrest en herhaald in het Lutz-arrest.⁴³ In deze twee arresten ging het om Duitse burgers die in Duitsland een

³¹ De Vocht, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 6 EVRM, aant. 1.

³² De Vocht, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 6 EVRM, aant. 1.

³³ Artikel 6 EVRM is ook van toepassing bij het vaststellen van burgerlijke rechten en plichten. Die toepassing valt buiten het bereik van dit onderzoek.

³⁴ De Vocht, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 6 EVRM, aant. 2a.

³⁵ Waar hierna gesproken wordt over (straf)vervolging, wordt hetzelfde bedoeld als met "criminal charge".

³⁶ EHRM 8 juni 1976, Serie A22 (Engel e.a./Nederland), §82.

³⁷ EHRM 8 juni 1976, Serie A22 (Engel e.a./Nederland), §12.

³⁸ EHRM 8 juni 1976, Serie A22 (Engel e.a./Nederland), §38.

³⁹ EHRM 8 juni 1976, Serie A22 (Engel e.a./Nederland), §82.

⁴⁰ Leanza & Pridal 2014, p. 21-22.

⁴¹ Leanza & Pridal 2014, p. 22.

⁴² EHRM 23 november 2006, appl.nr. 73053/01 (Jussila/Finland), §38.

⁴³ EHRM 21 februari 1984, NJ 1988/937 (Öztürk/Duitsland); EHRM 25 augustus 1987, NJ 1988/938 (Lutz/Duitsland).

verkeersongeluk hadden veroorzaakt. In Duitsland worden verkeersovertredingen door de administratieve/bestursrechter behandeld. De bestursrechter alsmede de Duitse regering beriep zich in deze zaken op het standpunt dat de heren Öztürk en Lutz zich niet kunnen beroepen op de rechten die voortvloeien uit artikel 6 EVRM, omdat er geen sprake zou zijn van een 'criminal charge'. Om te bepalen of er in deze zaken sprake was van een 'criminal charge' verklaarde het EHRM de in het Engel e.a. arrest ontwikkelde criteria van overeenkomstige toepassing.⁴⁴ In deze zaken toetste het Hof met name het tweede criterium, te weten de aard van het delict. Volgens het Hof was in deze zaken sprake van een 'criminal charge', omdat het delict strafrechtelijk van aard is.⁴⁵ De strafrechtelijke aard van het delict werd mede bepaald door het doel van de sanctie die op het delict stond, te weten bestraffen en afschrikken. Voorts worden dergelijke feiten in de meeste verdragssluitende landen afgehandeld door een strafrechter.⁴⁶ Uit deze twee arresten kan men de conclusie trekken dat er ook sprake is van een 'criminal charge' wanneer een delict volgens nationale wetgeving niet onder het strafrecht maar onder het bestuursrecht valt, indien het delict wel strafrechtelijk van aard is.⁴⁷

Aan de hand van het derde criterium is artikel 6 EVRM van toepassing, indien degene die het delict heeft gepleegd het risico loopt op een straf die door zijn karakter en zwaarte tot de strafrechtelijke sfeer behoort.⁴⁸ De zwaarte van de sanctie wordt daarbij bepaald door de maximumstraf die op het delict staat.⁴⁹

Het Hof beschouwt het tweede en derde criterium als alternatief; dit betekent dat indien er slechts aan één van deze twee criteria is voldaan, er toch sprake is van een 'criminal charge'.⁵⁰ Alleen indien de analyse van de afzonderlijke criteria niet leidt tot een duidelijke uitkomst, hanteert het Hof een cumulatieve benadering van het tweede en derde criterium.⁵¹

2.1.2 Verdachte

De rechten van artikel 6 EVRM worden toegekend aan een ieder tegen wie een vervolging is ingesteld. Zodra de burger uit een officiële notificatie of uit een ander optreden van de autoriteiten kan opmaken dat hij in staat van beschuldiging is gesteld, geldt hij als een 'vervolgde' en dus als verdachte in de zin van artikel 6 EVRM.⁵² Ook rechtspersonen kunnen aanspraak maken op de in artikel 6 EVRM opgenomen rechten en waarborgen.⁵³

2.1.3 Einde van de aanspraak

Het EHRM heeft in het Delcourt-arrest bepaald wanneer een aanspraak op artikel 6 EVRM eindigt. De heer Delcourt was van mening dat bij de behandeling van zijn zaak in cassatie een inbreuk was gemaakt op het 'equality of arms' beginsel, welk beginsel voortvloeit uit artikel 6 EVRM.⁵⁴ Dit beginsel zou, volgens de heer Delcourt, geschonden zijn omdat een procureur-generaal aanwezig was bij de beraadslaging van de cassatierechter, terwijl de verdediging hierbij niet aanwezig mocht zijn.⁵⁵ De Belgische regering was echter van mening dat de heer Delcourt geen aanspraak kon maken op artikel 6 EVRM omdat er, volgens hen,

⁴⁴ EHRM 21 februari 1984, NJ 1988/937 (Öztürk/Duitsland), §48; EHRM 25 augustus 1987, NJ 1988/938 (Lutz/Duitsland), §54-55.

⁴⁵ EHRM 21 februari 1984, NJ 1988/937 (Öztürk/Duitsland), §53; EHRM 25 augustus 1987, NJ 1988/938 (Lutz/Duitsland), §53.

⁴⁶ EHRM 21 februari 1984, NJ 1988/937 (Öztürk/Duitsland), §53.

⁴⁷ EHRM 21 februari 1984, NJ 1988/937 (Öztürk/Duitsland), §53; EHRM 25 augustus 1987, NJ 1988/938 (Lutz/Duitsland)

⁴⁸ EHRM 25 augustus 1987, NJ 1988/938 (Lutz/Duitsland), §55.

⁴⁹ EHRM 9 oktober 2003, appl.nr. 39665/98 (Ezeh en Connors/Groot-Brittannië), §120.

⁵⁰ EHRM 25 augustus 1987, NJ 1988/938 (Lutz/Duitsland), §55.

⁵¹ EHRM 9 oktober 2003, appl.nr. 39665/98 (Ezeh en Connors/Groot-Brittannië), §86.

⁵² EHRM 10 december 1982, Serie A56 (Foti e.a./Italië), §52; Keulen & Knigge 2010, p. 198.

⁵³ HR 1 juni 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC9378, NJ 1994/52.

⁵⁴ EHRM 17 januari 1970, Serie A11 (Delcourt/België), §13. Voor een uitwerking van het 'equality of arms' beginsel verwijs ik u naar paragraaf 2.4.

⁵⁵ EHRM 17 januari 1970, Serie A11 (Delcourt/België), §13.

bij de behandeling in cassatie geen sprake is van een 'criminal charge' tegen de verdachte.⁵⁶ De reden hiervoor is dat in cassatie geen feitelijke behandeling van de zaak plaatsvindt, maar slechts een vaststelling of de lagere rechter het recht correct heeft toegepast. Hierdoor zou de beslissing van de cassatierechter, volgens de Belgische regering, geen invloed hebben op de verdachte.⁵⁷

Het Hof is het niet eens met deze redenering van de Belgische regering. Volgens het Hof beïnvloedt een rechterlijke beslissing de verdachte altijd. Ook de beslissing van een cassatierechter beïnvloedt de verdachte; wanneer de cassatierechter namelijk besluit om de uitspraak van de lagere rechter te vernietigen en terug te verwijzen, kan dit voor de verdachte betekenen dat zijn vrijheidsstraf wordt beëindigd of dat zijn vrijspraak wordt ingetrokken.⁵⁸ Een aanspraak op artikel 6 EVRM eindigt volgens het Hof dan ook pas, wanneer er een vonnis is met een materiële einduitspraak die in kracht van gewijsde is gegaan.⁵⁹ Dit betekent dat ook de behandeling in hoger beroep en in cassatie onder het bereik van artikel 6 EVRM vallen.⁶⁰

In de volgende paragrafen wordt het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter (§ 2.2), het recht om voor onschuldig te worden gehouden totdat het tegendeel bewezen is (§ 2.3), en het recht om getuigen op te roepen en te ondervragen (§ 2.4), welke rechten allemaal voortvloeien uit artikel 6 EVRM, besproken.⁶¹

2.2 Een onafhankelijke en onpartijdige rechter

Artikel 6 lid 1 EVRM geeft recht op een behandeling door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat bij de wet is ingesteld.

Hierbij dient de onafhankelijkheid van de rechter te bestaan ten opzichte van de uitvoerende macht en ten opzichte van de partijen.⁶² Om vast te stellen of een rechter onafhankelijk is heeft het EHRM in het Campbell en Fell-arrest bepaald dat er gekeken dient te worden naar de wijze en termijn van benoeming, het bestaan van garanties tegen druk van buitenaf en of de rechter onafhankelijk overkomt.⁶³ In deze zaak was er sprake van twee gevangenen, de heren Campbell en Fell, die samen met vier andere gevangenen een protest hadden gehouden tegen de slechte behandeling van een medegevangene. Dit protest bestond uit het feit dat zij zittend in een gang van de gevangenis weigerde om te vertrekken. Zij werden verwijderd door een aantal gevangenisbewakers en tijdens deze verwijdering ontstond er een worsteling tussen de gevangenen en de bewakers. Zowel de heren Campbell en Fell als een aantal bewakers raakten hierbij gewond.⁶⁴ Alle zes de gevangenen werden daarna aangeklaagd voor overtreding van de gevangenisregels.⁶⁵ Zij werden hierbij berecht door de Raad van Bezoekers (Board of Visitors). Volgens de heer Campbell was de Raad van Bezoekers geen onafhankelijk gerecht in de zin van artikel 6 lid 1 EVRM.⁶⁶ Het EHRM heeft om vast te stellen of er sprake was van een onafhankelijk gerecht, in de zin van artikel 6 lid 1 EVRM, gekeken naar de bovengenoemde criteria, te weten de wijze en termijn van benoeming, het bestaan van garanties tegen druk van buitenaf en of de rechter

⁵⁶ EHRM 17 januari 1970, Serie A11 (Delcourt/België), §22.

⁵⁷ EHRM 17 januari 1970, Serie A11 (Delcourt/België), §22.

⁵⁸ EHRM 17 januari 1970, Serie A11 (Delcourt/België), §25.

⁵⁹ EHRM 17 januari 1970, Serie A11 (Delcourt/België), §25.

⁶⁰ EHRM 17 januari 1970, Serie A11 (Delcourt/België), §25.

⁶¹ Uiteraard bevat artikel 6 EVRM meer rechten dan de genoemde rechten, deze andere rechten vallen echter buiten het bereik van dit onderzoek.

⁶² EHRM 16 juli 1971, Serie A13 (Ringelsen/Oostenrijk), §95.

⁶³ EHRM 28 juni 1984, Serie A80 (Campbell and Fell/Groot-Brittannië), § 78.

⁶⁴ EHRM 28 juni 1984, Serie A80 (Campbell and Fell/Groot-Brittannië), §11.

⁶⁵ EHRM 28 juni 1984, Serie A80 (Campbell and Fell/Groot-Brittannië), §12.

⁶⁶ EHRM 28 juni 1984, Serie A80 (Campbell and Fell/Groot-Brittannië), §77.

onafhankelijk overkomt.⁶⁷ Uit het laatste criterium kan worden afgeleid dat ook de schijn van afhankelijkheid het recht op een onafhankelijke rechter kan schenden.⁶⁸ In deze casus was de Raad van Bezoekers wel een onafhankelijk gerecht omdat zij niet gemakkelijk afgezet konden worden en er was ook geen objectief gebaseerde schijn van afhankelijkheid gecreëerd.⁶⁹

De onpartijdigheid van de rechter dient een vooringenomenheid ten aanzien van de strafzaak te voorkomen; vooringenomenheid kan namelijk een juist oordeel ten aanzien van de gegrondheid van de strafvervolgning en de strafoplegging in de weg staan.⁷⁰ Daarnaast dient het recht op een onpartijdige rechter het vertrouwen, van zowel publiek als verdachte, in de rechtspraak te waarborgen.⁷¹

Het Hof heeft in het Piersack-arrest bepaald dat de (on)partijdigheid van de rechter vastgesteld dient te worden aan de hand van een subjectieve en objectieve toets.⁷² De heer Piersack werd vervolgd voor de moorden op twee Fransen.⁷³ Hierbij werd hij door het Brabant Assize Court veroordeeld tot 18 jaar dwangarbeid.⁷⁴ Volgens de heer Piersack was het Brabant Assize Court geen onpartijdig gerecht in de zin van artikel 6 lid 1 EVRM, omdat één van de betrokken rechters eerder het hoofd was geweest van de afdeling van het Openbaar Ministerie in Brussel die verantwoordelijk was voor de vervolging van de heer Piersack.⁷⁵ De Belgische regering stelde dat de rechter wel onpartijdig was, omdat niet hij maar iemand anders de beslissing had genomen om de heer Piersack te vervolgen.⁷⁶ Hierbij gebruikte het EHRM de subjectieve en objectieve toets om de eventuele partijdigheid van deze rechter vast te stellen.⁷⁷

Bij de subjectieve toets wordt onderzocht of de rechter daadwerkelijk partijdig was.⁷⁸ De bewijslast bij deze toets is zeer hoog; het Hof veronderstelt namelijk dat een rechter onpartijdig is totdat het tegendeel bewezen is.⁷⁹

Het feit dat iemand bij het Openbaar Ministerie heeft gewerkt hoeft volgens het EHRM niet te betekenen dat degene daadwerkelijk partijdig is. Aan de subjectieve toets werd in de Piersack-zaak derhalve niet voldaan.⁸⁰ Voorts heeft het EHRM dit standpunt nog eens bevestigd in de zaak Hauschildt tegen Denemarken, waarin het EHRM overweegt dat het enkele feit dat een rechter eerder bij een rechtszaak betrokken is geweest om over bijvoorbeeld voorlopige hechtenis te beslissen niet in strijd is met het recht op een onpartijdige rechter. Echter indien de rechter om deze beslissing te nemen overtuigd moet zijn van het feit dat de verdachte het strafbare feit ook daadwerkelijk heeft gepleegd, en deze rechter daarna nogmaals bij de rechtszaak wordt betrokken, dan levert dit wel een strijd met het recht op een onpartijdige rechter op.⁸¹

⁶⁷ EHRM 28 juni 1984, Serie A80 (Campbell and Fell/Groot-Brittannië), §78. Het Hof heeft het gebruik van deze criteria bij de vaststelling van de onafhankelijkheid van een gerecht bevestigd in de volgende arresten: EHRM 22 juni 1989, Serie A155 (Langborger/Zweden), § 32; EHRM 25 februari 1997, Appl.nr. 22107/93 (Findlay/Groot-Brittannië), §73.

⁶⁸ EHRM 22 oktober 1984, Serie A84 (Sramek/Oostenrijk), § 42.

⁶⁹ EHRM 28 juni 1984, Serie A80 (Campbell and Fell/Groot-Brittannië), §80-82.

⁷⁰ De Vocht, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 6 EVRM, aant. 9a.

⁷¹ De Vocht, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 6 EVRM, aant. 9a.

⁷² EHRM 1 oktober 1982, Serie A53, (Piersack/België), § 30.

⁷³ EHRM 1 oktober 1982, Serie A53, (Piersack/België), § 9.

⁷⁴ EHRM 1 oktober 1982, Serie A53, (Piersack/België), §7.

⁷⁵ EHRM 1 oktober 1982, Serie A53, (Piersack/België), §28.

⁷⁶ EHRM 1 oktober 1982, Serie A53, (Piersack/België), §29.

⁷⁷ EHRM 1 oktober 1982, Serie A53, (Piersack/België), § 30.

⁷⁸ EHRM 1 oktober 1982, Serie A53, (Piersack/België), § 30.

⁷⁹ EHRM 1 oktober 1982, Serie A53, (Piersack/België), § 30a.

⁸⁰ EHRM 1 oktober 1982, Serie A53, (Piersack/België), §30b.

⁸¹ EHRM 24 mei 1989, Serie A154 (Hauschildt/Denemarken), § 50-53.

Bij de objectieve toets wordt onderzocht of de schijn van partijdigheid is gewekt.⁸² Op grond van deze toets kan er ook sprake zijn van een schending van artikel 6 lid 1 EVRM, indien de rechter niet daadwerkelijk persoonlijk partijdig is geweest, maar slechts een schijn van partijdigheid heeft gewekt.⁸³ Deze schijn van partijdigheid dient wel altijd objectief gerechtvaardigd te zijn.⁸⁴ Zo is de schijn van partijdigheid objectief gerechtvaardigd indien de rechter tijdens het onderzoek op de terechtzitting tegen de verdachte zegt dat hij diens verklaring niet gelooft en de verdachte vervolgens uitnodigt om een aannemelijke verklaring af te leggen.⁸⁵ Ook in de zaak Piersack was sprake van schijn van partijdigheid, omdat vastgesteld kon worden dat de rechter wel degelijk een rol had gespeeld bij het instellen van de vervolging tegen de heer Piersack, waardoor een inbreuk op artikel 6 lid 1 EVRM werd geconstateerd.⁸⁶

Naast het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter bepaalt artikel 6 lid 1 EVRM dat de rechtelijke instantie, waartoe de rechter behoort, bij wet moet zijn ingesteld. Van een gerecht, dat voldoet aan de eisen van artikel 6 EVRM, is sprake als het de functie van een instantie is om zaken binnen zijn competentie te beslissen op basis van rechtsregels, en die beslissing volgens een voorgeschreven procedure tot stand is gekomen.⁸⁷ Verder dient de wet in ieder geval de hoofdlijnen van de rechterlijke organisatie en de samenstelling van specifieke gerechten vast te stellen, zodat de rechtspraak niet afhankelijk is van het oordeel van de uitvoerende macht.⁸⁸

Voorts omvat het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter die bij de wet moet zijn ingesteld ook het recht op toegang tot een rechter.⁸⁹ Het recht op toegang tot een rechter is echter niet absoluut en mag beperkt worden, zolang de kern van dit recht niet wordt aangetast, de beperking een legitiem doel dient en proportioneel is in zijn relatie tot het doel.⁹⁰ Zo heeft het Hof in het Öztürk-arrest alsmede het Lutz-arrest bepaald dat niet elke straf door een rechter moet worden opgelegd, sommige wetsovertredingen mogen buitenrechterlijk worden behandeld.⁹¹ Voorwaarde hierbij is wel dat de betrokkene de mogelijkheid moet hebben om tegen de beslissing van de oordelende instantie in beroep te gaan bij een gerecht dat wel aan alle eisen van artikel 6 EVRM voldoet.⁹²

2.3 Onschuldpresumptie

Het voor de verdachte in artikel 6 lid 2 EVRM neergelegde recht om voor onschuldig te worden gehouden totdat het tegendeel bewezen is, wordt ook wel de onschuldpresumptie genoemd. Dit recht vormt een belangrijke waarborg tegen willekeurige bestraffing; de burger mag alleen gestraft worden als de overheid erin slaagt zijn schuld wettig en overtuigend te bewijzen.⁹³

De hoofdregel van de onschuldpresumptie is dat de verdachte moet worden behandeld alsof hij geen strafbaar feit heeft gepleegd, totdat de vervolgingsautoriteiten voldoende bewijs hebben geleverd om een onafhankelijk en onpartijdig gerecht ervan te overtuigen dat de

⁸² De Vocht, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 6 EVRM, aant. 9c.

⁸³ De Vocht, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 6 EVRM, aant. 9c.

⁸⁴ Schouten 2011, p. 105.

⁸⁵ RB Den Haag (Wrakingskamer) 11 februari 2008, ECLI:NL:RBSGR:2008:BC7439.

⁸⁶ EHRM 1 oktober 1982, Serie A53, (Piersack/België), §31-32.

⁸⁷ EHRM 22 oktober 1984, Serie A84 (Sramek/Oostenrijk), § 36.

⁸⁸ Leanza & Pridal 2014, p. 139-140.

⁸⁹ Leanza & Pridal 2014, p. 80; Hartevelt e.a. 2004, p. 87.

⁹⁰ EHRM 10 juli 1998, Appl.nr. 20390/92 (Tinnelly & Sons LTD e.a. en McElduff e.a./Groot-Brittannië), §72.

⁹¹ EHRM 21 februari 1984, NJ 1988, 937 (Öztürk/Duitsland), §56; EHRM 25 augustus 1987, NJ 1988/938

(Lutz/Duitsland), §57. Voor meer uitleg over deze twee arresten zie paragraaf 2.1.1.

⁹² EHRM 21 februari 1984, NJ 1988, 937 (Öztürk/Duitsland), §56; EHRM 25 augustus 1987, NJ 1988/938 (Lutz/Duitsland), §57.

⁹³ Keulen & Knigge 2010, p 87.

verdachte schuldig is.⁹⁴ Het vermoeden van onschuld omvat daarnaast ondermeer de regel dat de rechter, politie en justitie er niet vanuit mag gaan dat de verdachte het tenlastegelegde feit heeft gepleegd en zich ook niet mag uitlaten over de eventuele schuld van de verdachte, totdat deze schuld in rechte is komen vast te staan.⁹⁵ Voorts heeft het EHRM, in een zaak waarin een Franse minister van Binnenlandse Zaken een persoon (de heer Allenet de Ribemont) zonder enig voorbehoud in een persconferentie beschuldigde van medeplichtigheid aan moord, bepaald dat ook publieke autoriteiten, zoals ambtenaren en ministers, zich niet uit dienen te laten over de schuld van de verdachte, indien zij dit wel doen levert dit een inbreuk op van de onschuldpresumptie.⁹⁶ Het Hof heeft dit nogmaals bevestigd in een zaak waarin de voorzitter van het Parlement in de pers zei dat hij geen enkele twijfel had dat de verdachte de steekpenning had aangenomen en hij daardoor indirect aangaf overtuigd te zijn van de schuld van de verdachte.⁹⁷ Ook dit commentaar van de voorzitter van het Parlement leverde een strijd met de onschuldpresumptie op.⁹⁸

Ook de media dienen bij berichtgeving over een strafzaak rekening te houden met de onschuldpresumptie.⁹⁹ Journalisten hebben weliswaar recht op vrijheid van meningsuiting¹⁰⁰, hetgeen inhoudt dat zij in beginsel vrij zijn om alle informatie te publiceren die zij van belang achten.¹⁰¹ Toch dienen zij rekening te houden met de onschuldpresumptie, de vrijheid van meningsuiting mag namelijk op grond van artikel 10 lid 2 EVRM beperkt worden om de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen te garanderen, om de verspreiding van vertrouwelijke mededelingen te voorkomen en om het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht te waarborgen.¹⁰²

De onschuldpresumptie bepaalt tevens dat de verdachte niet belast mag worden met het bewijzen van zijn onschuld; het is juist de taak van het Openbaar Ministerie om te bewijzen dat de verdachte het tenlastegelegde feit heeft begaan.¹⁰³ Indien de rechter twijfelt aan de schuld van de verdachte eist de onschuldpresumptie dat hij de verdachte vrijspreekt.¹⁰⁴ Het EHRM heeft voorts in een arrest waarin, ondanks dat de zaak beëindigd was wegens verjaring, de verdachte (de heer Minelli) toch veroordeeld werd tot betaling van een deel van de griffierechten alsook een compensatie aan de eiser, bepaald dat uit de onschuldpresumptie ook volgt dat er pas een straf mag worden opgelegd indien de verdachte de mogelijkheid heeft gehad om de door artikel 6 EVRM aan hem toegekende rechten uit te oefenen.¹⁰⁵ Dat was in deze casus niet het geval waardoor de onschuldpresumptie geschonden werd geacht.¹⁰⁶ Het niet uitoefenen van deze rechten betekent echter niet per definitie dat artikel 6 EVRM geschonden is; de verdachte kan ook afstand doen van bepaalde rechten.¹⁰⁷

De onschuldpresumptie behelst tevens het zwijgrecht en het daarmee samenhangende nemo tenetur-beginsel.¹⁰⁸ Deze beschermen de verdachte tegen ongeoorloofde dwang door de autoriteiten en zorgen ervoor dat partijen met gelijke wapens kunnen strijden (een uitvloeisel van het, in de volgende paragraaf te behandelen, 'equality of arms' beginsel).¹⁰⁹

⁹⁴ COM (2006) 174, p. 5.

⁹⁵ COM (2006) 174, p.5; EHRM 6 december 1988, Serie A146 (Barberà, Messegué en Jabardo/Spanje), §77; Corstens 2014, p. 46.

⁹⁶ EHRM 10 februari 1995, Serie A308 (Allenet de Ribemont/Frankrijk), §39-41.

⁹⁷ EHRM 26 maart 2002, appl.nr. 48297/99 (Butkevicius/Litouwen), §53-54.

⁹⁸ EHRM 26 maart 2002, appl.nr. 48297/99 (Butkevicius/Litouwen).

⁹⁹ EHRM 29 augustus 1997, NJ 1999/710 (Worm/Oostenrijk), § 50.

¹⁰⁰ Neergelegd in artikel 10 lid 1 EVRM alsmede artikel 7 Grondwet

¹⁰¹ Schouten 2011, p. 62.

¹⁰² Schouten 2011, p. 62-63.

¹⁰³ Corstens 2014, p. 46.

¹⁰⁴ EHRM 6 december 1988, Serie A146 (Barberà, Messegué en Jabardo/Spanje), §77.

¹⁰⁵ EHRM 25 maart 1983, Serie A62 (Minelli/Zwitserland), § 23-38;

¹⁰⁶ EHRM 25 maart 1983, Serie A62 (Minelli/Zwitserland).

¹⁰⁷ De Vocht, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 6 EVRM, aant. 1.

¹⁰⁸ COM (2006) 174, p. 8.

¹⁰⁹ COM (2006) 174, p.8.

Het Openbaar Ministerie mag tijdens de bewijsvoering namelijk geen gebruik maken van onder dwang verkregen bewijsmateriaal.¹¹⁰

Het zwijgrecht houdt in dat de verdachte niet tot antwoorden verplicht mag worden, hij mag zwijgen.¹¹¹ Het zwijgrecht is echter niet absoluut, zo mag het weigeren van de verdachte om een verklaring af te leggen in aanmerking worden genomen bij de beoordeling van de overtuigingskracht van de door het Openbaar Ministerie aangevoerde bewijzen.¹¹² Er dienen wel andere bewijsmiddelen aanwezig te zijn en de veroordeling mag niet alleen of hoofdzakelijk gebaseerd worden op het zwijgen van de verdachte.¹¹³

Het nemo tenetur-beginsel omvat het recht van de verdachte om niet mee te hoeven werken aan zijn eigen veroordeling.¹¹⁴ Hierbij is het Funke-arrest van groot belang. Bij de heer Funke werd een huiszoeking gedaan waarbij o.a. bankafschriften en chequeboekjes van buitenlandse banken werden gevonden. Naar aanleiding van deze vondsten werd aan de heer Funke door de rechter de verplichting opgelegd om bepaalde papieren ter inzage te geven. Volgens het Hof leverde dit een strijd op met het nemo tenetur-beginsel omdat de rechter langs deze weg de verdachte probeerde te dwingen om bewijs tegen zichzelf te leveren, waarvan justitie niet kon bewijzen dat dit bewijsmateriaal ook bestond.¹¹⁵ De verdachte hoeft dus geen bewijsmateriaal te leveren, dat voor hem belastend kan zijn, indien er door justitie niet bewezen kan worden dat dit bewijsmateriaal bestaat.¹¹⁶

2.4 Recht om getuigen op te roepen en te ondervragen

De verdachte heeft, op grond van artikel 6 lid 3 sub d EVRM, het recht om getuigen à charge te (doen) ondervragen en om getuigen à décharge op te roepen en te (doen) ondervragen. Hierbij zijn de getuigen die door het Openbaar Ministerie zijn opgeroepen om het tenlastegelegde te bewijzen, de getuigen à charge.¹¹⁷ En de getuigen die de verdachte kan oproepen om zijn standpunt op het gebeurde te onderbouwen, de getuigen à décharge.¹¹⁸

Door de getuigen à charge te ondervragen heeft de verdachte de mogelijkheid om de onbetrouwbaarheid van de getuige en de onjuistheid van de verklaring, zoals afgelegd door de getuige, aan te tonen.¹¹⁹ Het ondervragingsrecht komt de verdachte toe op het tijdstip dat de getuige zijn verklaring aflegt of in een later stadium van de procedure.¹²⁰

Dit ondervragingsrecht hangt nauw samen met het 'adversarial trial' beginsel. Dit beginsel houdt in dat iedere partij de mogelijkheid moet krijgen om kennis te nemen van en commentaar te geven op het bewijs en de standpunten van de andere partij.¹²¹

Voorts is het ondervragingsrecht een uitvloeisel van het 'equality of arms' beginsel.¹²² Dit beginsel verzekert dat de verdachte dezelfde mogelijkheden heeft als het Openbaar Ministerie om gegevens te presenteren en het gepresenteerde materiaal te betwisten.¹²³ Dit beginsel houdt tevens in dat de verdachte recht heeft op inzage in de stukken.¹²⁴

¹¹⁰ COM (2006) 174, p. 8.

¹¹¹ Corstens 2014, p. 308.

¹¹² EHRM 8 februari 1996, Appl.nr. 18731/91 (John Murray/Groot-Brittannië), §47; De Vocht, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 6 EVRM, aant. 12b.

¹¹³ EHRM 8 februari 1996, appl.nr. 18731/91 (John Murray/Groot-Brittannië, § 47; COM (2006) 174, p. 9.

¹¹⁴ De Vocht, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 6 EVRM, aant. 10f.

¹¹⁵ EHRM 25 februari 1993, NJ 1993/485 (Funke/Frankrijk); Harteveld e.a. 2004, p.106-107.

¹¹⁶ Corstens 2014, p. 352 & EHRM 25 februari 1993, NJ 1993/485 (Funke/Frankrijk), §44.

¹¹⁷ De Vocht, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 6 EVRM, aant. 19b.

¹¹⁸ De Vocht, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 6 EVRM, aant. 19a.

¹¹⁹ De Vocht, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 6 EVRM, aant. 19a.

¹²⁰ EHRM 15 december 2011, Appl.nr. 26766/05 (Al-Khawaja en Tahery/Groot-Brittannië) §118.

¹²¹ EHRM 16 februari 2000, Appl.nr. 27052/95 (Jasper/Groot-Brittannië), §51.

¹²² Leanza & Pridal 2014, p. 181.

¹²³ De Vocht, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 6 EVRM, aant. 10e; Leanza & Pridal 2014, p. 124.

¹²⁴ Leanza & Pridal 2014, p. 124.

Het Openbaar Ministerie dient in het dossier alle stukken op te nemen die zowel belastend als ontlastend kunnen zijn voor de verdachte.¹²⁵

Het recht op inzage is echter niet absoluut.¹²⁶ Dit heeft het EHRM bepaald in de zaak Jasper tegen Groot-Brittannië. In deze zaak werd een grote hoeveelheid cannabishars aangetroffen in een lading vlees die werd vervoerd in een vrachtwagen.¹²⁷ Daarbij werd de heer Jasper aangehouden omdat hij de vrachtwagen met het vlees en cannabishars erin ophaalde.¹²⁸ Tijdens de procedure tegen de heer Jasper werd er bepaald bewijsmateriaal voor de verdediging achtergehouden wegens openbaar belang. Hierbij bepaalde het EHRM dat het recht op inzage beperkt mag worden met het oog op het beschermen van de nationale veiligheid en kwetsbare getuigen.¹²⁹ Deze beperkingen dienen wel proportioneel te zijn en er dienen procedurele waarborgen voor de verdachte te zijn, zoals compensatie.¹³⁰

Ook het recht van de verdachte om getuigen op te roepen is niet absoluut.¹³¹ Bij het oproepen van getuigen dient de verdachte aan te tonen dat het horen van deze getuigen relevant is voor het vaststellen van de waarheid.¹³²

2.5 Deelconclusie

In dit hoofdstuk is onderzocht wie aanspraak kan maken op de rechten van artikel 6 EVRM alsmede wat deze rechten inhouden. Een individu kan aanspraak maken op de rechten van artikel 6 EVRM zodra er tegen hem een strafvervolgning is ingesteld en hij als verdachte wordt aangemerkt. Deze aanspraak eindigt zodra het vonnis in kracht van gewijsde is gegaan. Artikel 6 EVRM geeft de verdachte o.a. het recht:

- op een onafhankelijke en onpartijdige rechter (artikel 6 lid 1 EVRM). Hierbij dient de onafhankelijkheid van de rechter te bestaan ten opzichte van zowel de uitvoerende macht als ten opzichte van partijen. Verder dient de rechter zowel daadwerkelijk onpartijdig te zijn als ook niet de schijn van partijdigheid te hebben gewekt;
- om voor onschuldig te worden gehouden totdat het tegendeel in rechte is komen vast te staan (artikel 6 lid 2 EVRM). Hierbij mag de rechter geen blijk geven van de schuld van de verdachte overtuigd te zijn, mag de verdachte niet belast worden met het bewijzen van zijn onschuld en mag de verdachte zwijgen;
- om getuigen van het Openbaar Ministerie te ondervragen en om eigen getuigen op te roepen en te ondervragen (artikel 6 lid 3 sub d EVRM). Dit ondervragingsrecht waarborgt dat de verdachte dezelfde mogelijkheden heeft als het Openbaar Ministerie om de standpunten van een getuige te betwisten.

Alle rechten die voortvloeien uit artikel 6 EVRM waarborgen dat de verdachte een eerlijk proces krijgt.

¹²⁵ HR 7 mei 1996, ECLI:NL:HR:1996:AB9820.

¹²⁶ EHRM 16 februari 2000, Appl.nr. 27052/95 (Jasper/Groot-Brittannië), §52; Leanza & Pridal 2014, p. 182.

¹²⁷ EHRM 16 februari 2000, Appl.nr. 27052/95 (Jasper/Groot-Brittannië), §4.

¹²⁸ EHRM 16 februari 2000, Appl.nr. 27052/95 (Jasper/Groot-Brittannië), §5.

¹²⁹ EHRM 16 februari 2000, Appl.nr. 27052/95 (Jasper/Groot-Brittannië), §43.

¹³⁰ EHRM 16 februari 2000, Appl.nr. 27052/95 (Jasper/Groot-Brittannië), §43.

¹³¹ Leanza & Pridal 2014, p. 182.

¹³² Leanza & Pridal 2014, p. 182; EHRM 8 juni 1976, Serie A22 (Engel e.a./Nederland), §91.

3. Het spreekrecht

In dit hoofdstuk wordt onderzocht wie als slachtoffer aangemerkt kan worden. Tevens wordt onderzocht wat de doelstellingen zijn van het, huidige, spreekrecht. Vervolgens wordt onderzocht wat het huidige spreekrecht inhoudt alsmede welke personen gerechtigd zijn om een spreekrechtverklaring af te leggen. Tot slot wordt nader ingegaan op het wetsvoorstel tot “Wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces”.¹³³

3.1 Het slachtoffer

In artikel 51a lid 1 Sv wordt als slachtoffer aangemerkt, degene die als rechtstreeks gevolg van een strafbaar feit vermogensschade of ander nadeel heeft ondervonden. Het slachtoffer kan hierbij zowel een natuurlijk persoon als een rechtspersoon zijn.¹³⁴ In deze definitie van het slachtoffer komen twee voorwaarden tot uitdrukking.¹³⁵ De eerste voorwaarde is dat er in civielrechtelijke zin materiële of immateriële schade moet zijn geleden; van een slachtoffer is sprake indien een persoon een op een geldelijk bedrag te begroten nadeel lijdt.¹³⁶ Voorts dient de schade het rechtstreekse gevolg te zijn van een strafbaar feit.¹³⁷ “Van rechtstreekse schade is sprake als iemand is getroffen in een belang dat door de overtreden bepaling wordt beschermd”.¹³⁸ Deze voorwaarde beperkt de kring van personen die als slachtoffers kunnen worden aangemerkt.¹³⁹ Deze beperking brengt mede met zich mee dat een moeder die vergoeding vordert van de materiële en immateriële schade die zij heeft geleden door een poging tot doodslag op haar zoon, niet wordt aangemerkt als slachtoffer en hierdoor ook geen aanspraak kan maken op schadevergoeding.¹⁴⁰ Hier is namelijk geen sprake van rechtstreekse schade, omdat het strafbare feit, de poging tot doodslag, niet tegen de moeder was gericht.¹⁴¹

Wanneer nog niet onherroepelijk vaststaat dat er een strafbaar feit heeft plaatsgevonden, wordt als slachtoffer aangemerkt, degene die op redelijke gronden stelt slachtoffer te zijn geworden van een strafbaar feit.¹⁴²

3.2 Doelstellingen van het spreekrecht

De Memorie van Toelichting behorende bij de wet welke het spreekrecht op 1 januari 2005 heeft ingevoerd, noemt vier doelen van het spreekrecht, te weten:¹⁴³

- Herstel van de emotionele schade bij het slachtoffer. In het openbaar een verklaring afleggen zou een bijdrage leveren om de gevolgen van het misdrijf geheel of gedeeltelijk te verwerken;
- Informatievoorziening aan de rechter. De rechter kan uit eerste hand vernemen wat de gevolgen van het misdrijf voor het slachtoffer zijn geweest en kan die informatie betrekken in zijn beoordeling;
- Speciale preventie: het spreken van het slachtoffer kan ervoor zorgen dat de verdachte gaat beseffen wat hij heeft gedaan. Hierdoor zou de kans op recidive worden verminderd;

¹³³ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 1-2.

¹³⁴ Artikel 51a lid 1 tweede volzin Sv; Corstens 2014, p. 64.

¹³⁵ Corstens 2014, p. 64.

¹³⁶ Corstens 2014, p. 64.

¹³⁷ Corstens 2014, p. 64.

¹³⁸ *Kamerstukken II* 2004/05, 30143, 3, p.9 (MvT).

¹³⁹ Corstens 2014, p. 65.

¹⁴⁰ HR 10 juni 1997, ECLI:NL:HR:1997:ZD0752, NJ 1994/244; Corstens 2014, p. 65.

¹⁴¹ HR 10 juni 1997, ECLI:NL:HR:1997:ZD0752, NJ 1994/244; Corstens 2014, p. 65.

¹⁴² Corstens 2014, p. 65.

¹⁴³ *Kamerstukken II* 2001/02, 27632, 5, p. 5-6; Lens, Pemberton & Groenhuijsen 2010, p. 8.

- Algemene preventie: het spreekrecht vergroot de zichtbaarheid van het slachtoffer en kan daardoor algemeen preventief werken. Hierbij gaat het om de bijdrage die het spreekrecht zou leveren aan het vertrouwen in de rechtsstaat.¹⁴⁴

3.3 Huidig spreekrecht

Het spreekrecht, zoals dit op dit moment geldt, is geregeld in artikel 51e van het Wetboek van Strafvordering. Dit artikel regelt zowel de personen aan wie het spreekrecht toekomt (§ 3.3.1), de gevallen waarin het spreekrecht uitgeoefend kan worden (§ 3.3.2) alsmede de inhoud en reikwijdte van de af te leggen verklaring (§ 3.3.4). Ik zal tevens onderzoeken op welke manier de spreekgerechtigde¹⁴⁵ kennis moet geven van zijn voornemen om van het spreekrecht gebruik te maken (§ 3.3.3), in hoeverre de strafrechter een spreekrechtverklaring mag betrekken in zijn oordeel (§ 3.3.5) en wanneer de spreekgerechtigde als getuige beëdigd dient te worden (§ 3.3.6).

3.3.1 Spreekgerechtigden

Meerdere personen zijn bevoegd tot het uitoefenen van het spreekrecht.¹⁴⁶ Allereerst wordt het spreekrecht toegekend aan het slachtoffer¹⁴⁷ zelf, ook indien deze minderjarig is.¹⁴⁸ Het minderjarige slachtoffer kan in ieder geval van zijn spreekrecht gebruikmaken wanneer hij de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt.¹⁴⁹ Indien hij jonger is dan twaalf jaar, kan hij het spreekrecht uitoefenen indien hij in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake.¹⁵⁰ Het is aan de rechter om te beoordelen of een slachtoffer jonger dan twaalf jaar in staat moet worden geacht te beseffen wat een mondelinge verklaring op de openbare terechtzitting behelst.¹⁵¹ Indien hij daarvan niet overtuigd is, kan de rechter het afleggen van een spreekrechtverklaring door dit slachtoffer weigeren.¹⁵²

Wanneer het slachtoffer minderjarig is komt het spreekrecht eveneens toe aan de vader of moeder die een nauwe persoonlijke betrekking met dat slachtoffer hebben en personen die dat slachtoffer als behorende tot hun gezin verzorgen en opvoeden en in een nauwe en persoonlijke betrekking tot het kind staan.¹⁵³ Met deze laatste groep personen, ook wel verzorgers genoemd, kan o.a. gedacht worden aan een stief- of pleegouder.¹⁵⁴ Blijkens de wetsgeschiedenis is niet de biologische of juridische relatie, maar de affectieve relatie met de minderjarige van belang voor het recht om een verklaring af te mogen leggen.¹⁵⁵ De ouders of verzorgers kunnen gezamenlijk of elk afzonderlijk een verklaring afleggen.¹⁵⁶ Indien uitoefening van het spreekrecht door de ouders of verzorgers in strijd is met het belang van het kind kan de rechter, ambtshalve of op vordering van de officier van justitie, het spreekrecht beperken of ontzeggen.¹⁵⁷ Dit kan het geval zijn wanneer de ouder of verzorger zelf belang heeft bij het verzachten van de gevolgen van het strafbare feit of aannemelijk is dat hij anderszins niet in het belang van de minderjarige zal spreken.¹⁵⁸

¹⁴⁴ *Kamerstukken II* 2001/02, 27632, 5, p. 5-6; Lens, Pemberton & Groenhuijsen 2010, p. 8.

¹⁴⁵ Onder spreekgerechtigde wordt in dit onderzoek verstaan: iedereen die op grond van artikel 51e Sv het spreekrecht mag uitoefenen. Zie paragraaf 3.2.1.

¹⁴⁶ Artikel 51e Sv; Corstens 2014, p. 80.

¹⁴⁷ Voor uitleg over het begrip slachtoffer verwijs ik u naar paragraaf 3.1.

¹⁴⁸ Artikel 51e lid 2 en 5 Sv; Van Maurik, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 51e Sv, aant. 11a.

¹⁴⁹ Artikel 51e lid 5 Sv; Corstens 2014, p. 81.

¹⁵⁰ Artikel 51e lid 5 Sv.

¹⁵¹ *Kamerstukken I* 2002/03, 27632, 104b, p. 7.

¹⁵² *Kamerstukken I* 2002/03, 27632, 104b, p. 7; Van Maurik, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 51e Sv, aant. 14a.

¹⁵³ Artikel 51e lid 2 Sv.

¹⁵⁴ *Kamerstukken I* 2011/12, 33176, C, p.8; Corstens 2014, p. 80.

¹⁵⁵ Van Maurik, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 51e Sv, aant. 12.

¹⁵⁶ Artikel 51e lid 2 Sv.

¹⁵⁷ Artikel 51e lid 2 laatste volzin Sv.

¹⁵⁸ *Kamerstukken II* 2011/12, 33176, 3, p. 4 (MvT).

Te denken valt aan situaties waarin de ouders of verzorgers zelf verdachten zijn van het strafbare feit.¹⁵⁹

Indien het slachtoffer is overleden kan het spreekrecht worden uitgeoefend door (maximaal) drie nabestaanden.¹⁶⁰ Tot de spreekgerechtigde nabestaanden behoren de echtgenoot, geregistreerde partner dan wel een andere levensgezel van het overleden slachtoffer.¹⁶¹ “Het begrip levensgezel duidt op een meerderjarige die, anders dan als echtgenoot of geregistreerde partner, met het overleden slachtoffer een nauwe persoonlijke betrekking onderhield”.¹⁶² Voorts behoren ook de bloedverwanten in de rechte lijn en die in de zijlijn tot de vierde graad ingesloten tot de spreekgerechtigde nabestaanden.¹⁶³ Hierbij moet gedacht worden aan (klein)kinderen, (groot)ouders, broers, zussen, ooms, tantes, neven en nichten.¹⁶⁴

Op grond van artikel 51e lid 6 Sv is het mogelijk dat de wettelijke vertegenwoordigers van een slachtoffer of nabestaande van onder de twaalf jaar het spreekrecht voor hem uitoefent. Uiteraard blijft, naast de optie van vertegenwoordiging, de minderjarige van onder de twaalf jaar ook bevoegd om zelf een verklaring af te leggen, indien hij in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake.¹⁶⁵ Wettelijke vertegenwoordiger is, op grond van artikel 1:245 BW, degene die ouderlijk gezag of de voogdij over de minderjarige heeft.¹⁶⁶ Hierdoor kan ook Bureau Jeugdzorg de wettelijke vertegenwoordiger van een minderjarige zijn.¹⁶⁷ Ook hier geldt dat indien uitoefening van het spreekrecht door de wettelijke vertegenwoordigers in strijd is met het belang van het kind de rechter, ambtshalve of op vordering van de officier van justitie, het spreekrecht kan beperken of ontzeggen.¹⁶⁸

Het zevende lid van artikel 51e Sv maakt vertegenwoordiging mogelijk van een slachtoffer dat of een nabestaande die feitelijk niet bij machte is het spreekrecht uit te oefenen. Het spreekrecht kan dan worden uitgeoefend door (maximaal) twee personen, te weten de echtgenoot, geregistreerde partner of levensgezel en één van de in artikel 51e lid 4 Sv genoemde bloedverwanten.¹⁶⁹ Het gaat hier om een slachtoffer of nabestaande die feitelijk niet in staat is het spreekrecht uit te oefenen, bijvoorbeeld omdat hij in comateuze toestand verkeert of een geestelijke stoornis heeft.¹⁷⁰

Wanneer de spreekgerechtigde niet zelf wenst of durft te spreken, kan hij de rechter verzoeken of het spreekrecht mag worden uitgeoefend door een raadsman of een bijzondere gemachtigde.¹⁷¹ Dit is geregeld in artikel 258 lid 6 Sv. Aan de bijzondere machtiging worden geen vormvereisten gesteld; het gaat erom dat er uitdrukkelijk moet zijn gemachtigd.¹⁷²

3.3.2 Gevallen waarin het spreekrecht kan worden uitgeoefend

Het spreekrecht kan op grond van artikel 51e lid 1 Sv worden uitgeoefend indien het tenlastegelegde feit een misdrijf betreft waarop naar de wettelijke omschrijving een

¹⁵⁹ *Kamerstukken II* 2011/12, 33176, 3, p. 4 (MvT)..

¹⁶⁰ Artikel 51e lid 3 jo. lid 4 Sv.

¹⁶¹ Artikel 51e lid 4 sub a Sv.

¹⁶² Van Maurik, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 51e Sv, aant. 13.

¹⁶³ Artikel 51e lid 4 sub b Sv.

¹⁶⁴ *Kamerstukken II* 2011/12, 33176, 3, p.2 (MvT); Corstens 2014, p. 81.

¹⁶⁵ Van Maurik, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 51e Sv, aant. 15.

¹⁶⁶ Van Maurik, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 51e Sv, aant. 15.

¹⁶⁷ Van Maurik, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 51e Sv, aant. 15.

¹⁶⁸ Artikel 51e lid 6 laatste volzin Sv.

¹⁶⁹ Artikel 51e lid 7 Sv; Van Maurik, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 51e Sv, aant. 15; Corstens 2014, p. 82.

¹⁷⁰ *Kamerstukken II* 2011/12, 33176, 3, p. 4-6 (MvT).

¹⁷¹ Corstens 2014, p. 83.

¹⁷² *Kamerstukken II* 2011/12, 33176, 9, p. 37; Van Maurik, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 51e Sv, aant. 17.

gevangenisstraf van acht jaar of meer is gesteld. “Uitgangspunt voor deze afbakening vormt de in de tenlastelegging opgenomen delictsomschrijving”.¹⁷³ Uit artikel 129 Sv blijkt dat het niet uitmaakt of het gronddelict dan wel een poging of voorbereidingshandeling ten laste is gelegd.¹⁷⁴ Verder is het uitoefenen van het spreekrecht ook mogelijk indien één van de volgende misdrijven ten laste is gelegd¹⁷⁵:

- bezit, vervaardiging of verspreiding van kinderpornografie (art. 240b Sr);
- ontucht met wilsonbekwame (art. 247 Sr);
- verleiding van minderjarige tot ontucht (art. 248a Sr);
- prostitutie door minderjarige (art. 248b Sr);
- ontucht met misbruik van gezag (art. 249 Sr);
- koppelarij (art. 250 Sr);
- bedreiging (art. 285 Sr);
- stalking (art. 285b Sr);
- mishandeling (met voorbedachten rade) met zwaar lichamelijk letsel tot gevolg (art. 300 lid 2 jo. 301 lid 2 Sr);
- mishandeling (met voorbedachten rade) met de dood tot gevolg (art. 300 lid 3 jo. 301 lid 3 Sr);
- deelname aan groepsgevecht of groepsaanval (art. 306 Sr);
- dood door schuld (art. 307 Sr);
- zwaar lichamelijk letsel door schuld (art. 308 Sr);
- afdreiging (art. 318 Sr);
- dood of zwaar lichamelijk letsel door schuld in het verkeer (art. 6 WVV 1994).

3.3.3 Schriftelijke kennisgeving

Indien het slachtoffer, de nabestaande of de vader, moeder of verzorger van een minderjarig slachtoffer gebruik wil maken van zijn spreekrecht, dient hij van zijn voornemen daartoe, voor aanvang van de terechtzitting, schriftelijk kennis te geven aan de officier van justitie.¹⁷⁶ Dit is van belang zodat de officier van justitie hen tijdig kan oproepen.¹⁷⁷ Dit voorschrift ontbreekt ten aanzien van de wettelijke vertegenwoordigers, in de zin van artikel 51e lid 6 Sv, alsook voor de partner en de bloedverwanten, in de zin van artikel 51e lid 7 Sv.¹⁷⁸ Artikel 260 lid 2 Sv bepaalt echter dat ook deze personen een schriftelijke kennisgeving moeten doen.¹⁷⁹ Echter ook het slachtoffer of de nabestaande die niet vooraf te kennen heeft gegeven gebruik te willen maken van zijn spreekrecht, maar wel ter zitting verschijnt, mag van zijn spreekrecht gebruikmaken.¹⁸⁰

3.3.4 Inhoud en reikwijdte van de verklaring

Wanneer de spreekgerechtigde gebruikmaakt van zijn spreekrecht, dient hij zijn verklaring te beperken tot de gevolgen die het tenlastegelegde feit teweeg heeft gebracht.¹⁸¹ Het is niet de bedoeling dat de spreekgerechtigde zich uitlaat over de door hem gewenste wijze van afdoening (straf of maatregel), de bewezenverklaring of enige andere door de rechter te nemen beslissing.¹⁸² Dat betekent ook dat de spreekgerechtigde niet mag proberen de door de verdachte of diens raadsman gevoerde verdediging te weerleggen.¹⁸³

¹⁷³ Van Maurik, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 51e Sv, aant. 6.

¹⁷⁴ Van Maurik, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 51e Sv, aant. 6; Corstens 2014, p. 80.

¹⁷⁵ Artikel 51e lid 1 Sv.

¹⁷⁶ Artikel 51e lid 2 en 3 Sv.

¹⁷⁷ Corstens 2014, p. 83.

¹⁷⁸ Corstens 2014, p. 83.

¹⁷⁹ Corstens 2014, p. 83.

¹⁸⁰ Artikel 302 lid 1 Sv jo. 303 lid 1 Sv; Van Maurik, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 51e Sv, aant. 7.

¹⁸¹ Artikel 51e lid 2 Sv.

¹⁸² Corstens 2014, p. 82; Korver 2012, p. 222.

¹⁸³ Korver 2012, p. 222.

Het verschilt per spreekgerechtigde over welke gevolgen hij zich mag uitlaten. Indien het slachtoffer zelf het spreekrecht uitoefent mag hij spreken over de gevolgen die het strafbare feit voor hem heeft gehad.¹⁸⁴ Hij kan o.a. verklaren over fysieke, psychische en economisch geleden schade alsook de veranderingen die het misdrijf teweeg heeft gebracht in zijn leven.¹⁸⁵

Wordt het spreekrecht uitgeoefend door de ouders of verzorgers van een minderjarig slachtoffer, dan mag de spreekgerechtigde zich uitlaten over de gevolgen van het strafbare feit voor zowel het minderjarige slachtoffer als voor de ouders of verzorgers zelf.¹⁸⁶ Ook de wettelijke vertegenwoordigers die, op grond van lid 6 van artikel 51e Sv, een verklaring afleggen namens een slachtoffer of nabestaande van onder de twaalf jaar kunnen in hun verklaring naast waargenomen gevolgen bij het minderjarig slachtoffer of nabestaande, de gevolgen aan de orde stellen die het strafbare feit bij henzelf, het gezin of de naaste omgeving teweeg heeft gebracht.¹⁸⁷

Indien een nabestaande het spreekrecht uitoefent, mag hij spreken over de gevolgen die het overlijden van het slachtoffer bij hem teweeg heeft gebracht.¹⁸⁸

Wanneer het spreekrecht, op grond van artikel 51e lid 7 Sv, wordt uitgeoefend door een vertegenwoordiger van het slachtoffer dat of de nabestaande die feitelijk niet bij machte is het spreekrecht uit te oefenen, zal de vertegenwoordiger verslag kunnen doen van de gevolgen van het strafbare feit die hij bij degene die hij vertegenwoordigt heeft waargenomen.¹⁸⁹ Verder blijkt uit de Memorie van Toelichting dat de vertegenwoordiger ook mag spreken over de gevolgen die hij zelf heeft ondervonden ten gevolge van het strafbare feit.¹⁹⁰

Tot slot, indien het spreekrecht, op verzoek van de spreekgerechtigde, wordt uitgeoefend door een raadsman of bijzondere gemachtigde dient de inhoud van de verklaring door het slachtoffer of de nabestaande zelf te zijn bepaald.¹⁹¹

3.3.5 Spreekrecht en het rechterlijk oordeel

De rechter mag de verklaring van de spreekgerechtigde niet gebruiken als bewijsmiddel.¹⁹²

De reden hiervoor is dat het slachtoffer geen (beëdigde) getuige is en niet als zodanig ondervraagd kan worden.¹⁹³ De wet staat in artikel 302 lid 1 Sv wel toe dat aan de spreekgerechtigde door de voorzitter en de rechters nadere vragen mogen worden gesteld over zijn verklaring.¹⁹⁴ Indien de officier van justitie en de verdachte nadere vragen hebben, mogen zij deze stellen door tussenkomst van de voorzitter.¹⁹⁵ De spreekgerechtigde heeft, anders dan de getuige, echter niet de plicht om de gestelde vragen te beantwoorden, waardoor de spreekrechtverklaring niet gelijk kan worden gesteld met een getuigenverklaring.¹⁹⁶

In een zaak waarbij de verdachte veroordeeld werd voor het opzettelijk van het leven beroven van een 85-jarige vrouw, heeft de Hoge Raad bepaald dat de inhoud van de spreekrechtverklaring wel enige betekenis mag hebben bij de straftoemeting.¹⁹⁷ In deze zaak had de voorzitter van het Gerechtshof Amsterdam aan een vriendin van het slachtoffer

¹⁸⁴ Corstens 2014, p. 82.

¹⁸⁵ Van Maurik, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 51e Sv, aant. 8; Corstens 2014, p. 82.

¹⁸⁶ Artikel 51e lid 2 Sv; Corstens 2014, p. 83.

¹⁸⁷ *Kamerstukken II* 2011/12, 33176, 3, p. 5 (MvT); Van Maurik, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 51e Sv, aant. 8.

¹⁸⁸ Artikel 51e lid 3 Sv.

¹⁸⁹ *Kamerstukken II* 2011/12, 33176, 3, p. 4 (MvT); Van Maurik, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 51e Sv, aant. 8.

¹⁹⁰ *Kamerstukken II* 2011/12, 33176, 3, p. 4 (MvT); Corstens 2014, p. 83.

¹⁹¹ *Kamerstukken II* 2011/12, 33176, 3, p. 6 (MvT). Deze vertegenwoordiging is mogelijk op grond van artikel 258 lid 6 Sv.

¹⁹² Korver 2012, p. 226.

¹⁹³ Corstens 2014, p. 80.

¹⁹⁴ Corstens 2014, p. 701.

¹⁹⁵ Artikel 302 lid 1 Sv.

¹⁹⁶ Corstens 2014, p. 80 & 701.

¹⁹⁷ HR 6 maart 2012, ECLI:NL:HR:2012:BR1149, NJ 2012/367.

de gelegenheid gegeven om haar op schrift gestelde verklaring voor te lezen. Het Hof heeft vervolgens deze spreekrechtverklaring in aanmerking genomen bij de straftoemeting. De verdachte gaat tegen de uitspraak van het Hof in cassatie omdat hij vindt dat deze verklaring niet gebruikt mocht worden bij de straftoemeting. De Hoge Raad bepaalt vervolgens dat de spreekrechtverklaring niet gebruikt mag worden voor het bewijs maar wel enige betekenis mag hebben bij de straftoemeting. Hierbij dient de rechter “het gewicht van de verklaring te beperken tot een accentuering van het beeld dat reeds uit het (overige) verhandelde ter terechtzitting is verkregen”.¹⁹⁸ De afgelegde verklaring kan aldus slechts dienen ter bevestiging van informatie over de ernst van het feit en de gevolgen die het feit teweeg heeft gebracht dat reeds uit ander bewijsmateriaal blijkt.¹⁹⁹

3.3.6 Beëdigingen als getuige?

Zoals reeds in paragraaf 3.3.4 en 3.3.5 is aangegeven mag het slachtoffer zich alleen uit laten over de gevolgen die het strafbare feit teweeg heeft gebracht en moet hij zich onthouden van opmerkingen over o.a. de bewezenverklaring. Dit mede, omdat het slachtoffer niet als getuige is beëdigd en ook niet verplicht is om vragen te beantwoorden. Zodra het slachtoffer echter bewijsrechtelijk relevante zaken bespreekt die mogelijk samenhangen met de beantwoording van de vragen van de artikelen 348 en 350 Sv, dient de rechter het slachtoffer als getuige te beëdiggen.²⁰⁰

3.4 Wetsvoorstel

Op 12 november 2014 heeft staatssecretaris Fred Teeven van Veiligheid en Justitie bij de Tweede Kamer het wetsvoorstel tot “Wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces en wijziging van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter uitbreiding van de mogelijkheid van uitkering aan nabestaanden”²⁰¹ ingediend.²⁰²

Bovengenoemd wetsvoorstel strekt ertoe de in het Regeerakkoord opgenomen afspraak, om het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden uit te breiden, te bewerkstelligen.²⁰³ Deze uitbreiding wordt bereikt doordat het wetsvoorstel de bestaande beperking, waarbij de spreekgerechtigde alleen mag spreken over de gevolgen van het strafbare feit, op wil heffen.²⁰⁴ Door het opheffen van deze beperking ontstaat er een onbelemmerd spreekrecht.²⁰⁵ Dit onbelemmerd spreekrecht heeft tot gevolg dat de spreekgerechtigde zich mag uitlaten over al hetgeen hij relevant en wenselijk acht en hem derhalve geen beperking wordt opgelegd.²⁰⁶ De spreekgerechtigde mag zich hierdoor niet alleen uitlaten over de gevolgen van het strafbare feit maar o.a. ook over de strafmaat en de feiten van het misdrijf.²⁰⁷

De, ook onder het huidige spreekrecht, bestaande situatie dat de spreekgerechtigde in beginsel geen vragen heeft te dulden en dat zijn verklaring niet voor weerlegging vatbaar is blijft gehandhaafd.²⁰⁸ Voorts blijft de situatie dat de spreekgerechtigde die voor het bewijs

¹⁹⁸ HR 6 maart 2012, ECLI:NL:HR:2012:BR1149, NJ 2012/367.

¹⁹⁹ Van Maurik, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 51e Sv, aant. 10a.

²⁰⁰ *Kamerstukken II* 2001/02, 27632, 8, p. 5; HR 8 juli 2014, ECLI:NL:HR:2014:1695, r.o. 2.6.

²⁰¹ De wijziging met betrekking tot de Wet schadefonds geweldsmisdrijven valt buiten het bereik van dit onderzoek.

²⁰² *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 1-2.

²⁰³ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 3, p. 1 (MvT); Rutte & Samsom 2012, p. 26-27.

²⁰⁴ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 3, p. 1 (MvT).

²⁰⁵ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 3, p. 1 (MvT).

²⁰⁶ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 5, p. 2; *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 3, p. 1-2 (MvT).

²⁰⁷ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 3, p. 12 (MvT).

²⁰⁸ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 3, p. 13 (MvT).

relevante zaken bespreekt op vordering van de officier van justitie, verzoek van de verdediging of ambtshalve door de rechtbank als getuige kan worden beëdigd, gehandhaafd.²⁰⁹ Het is aldus aan de rechter om te bepalen of de verklaring van de spreekgerechtigde aanleiding geeft tot het beëdigden als getuige.²¹⁰

3.5 Deelconclusie

In dit hoofdstuk is duidelijk geworden dat het slachtoffer een natuurlijk of rechtspersoon is die als rechtstreeks gevolg van een strafbaar feit schade heeft geleden. Het (minderjarig) slachtoffer alsmede de ouders, verzorgers en vertegenwoordigers van een minderjarig slachtoffer en de nabestaanden van een overleden slachtoffer hebben het recht om tijdens het onderzoek ter terechtzitting een verklaring af te leggen. Onder het huidige spreekrecht dient deze verklaring beperkt te blijven tot de gevolgen die het strafbare feit teweeg heeft gebracht. Deze verklaring mag door de rechter niet als bewijsmiddel worden gebruikt, maar kan wel enige betekenis hebben voor de straftoemeting. Indien de spreekgerechtigde over meer verklaart dan alleen de gevolgen van het strafbare feit en hierbij ook voor het bewijs relevante zaken bespreekt, dient hij als getuige beëdigd te worden.

Het wetsvoorstel tot “Wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces”, heeft tot doel een onbelemmerd spreekrecht in te voeren. Door het invoeren van het onbelemmerd spreekrecht mag de spreekgerechtigde verklaren over alles dat hij wenselijk acht. Het wetsvoorstel beoogt echter alleen de omvang van het spreekrecht te verruimen.²¹¹ De gevallen waarin spreekrecht mag worden uitgeoefend en de kring van spreekgerechtigden blijft derhalve hetzelfde. Voorts blijven ook de doelen van het spreekrecht hetzelfde.

²⁰⁹ *Kamerstukken II 2014/15, 34082, 3, p. 1-2 (MvT).*

²¹⁰ *Kamerstukken II 2014/15, 34082, 5, p. 10.*

²¹¹ *Kamerstukken II 2014/15, 34082, 3, p. 1 (MvT).*

4. Inbreuk op de rechten van artikel 6 EVRM?

In dit hoofdstuk wordt onderzocht of het onbelemmerd spreekrecht een inbreuk zal maken op de volgende rechten van de verdachte:

- het recht om voor onschuldig te worden gehouden totdat het tegendeel bewezen is;
- het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter;
- het recht om getuigen op te roepen en te ondervragen.

4.1 Onschuldpresumptie

De verdachte heeft, zoals reeds besproken in paragraaf 2.3, het recht om voor onschuldig te worden gehouden totdat het tegendeel bewezen is; de zogenoemde onschuldpresumptie.²¹²

Dit recht bepaalt onder meer dat:

- de rechter geen blijk mag geven van de schuld van de verdachte overtuigd te zijn, totdat die schuld in rechte is komen vast te staan;²¹³
- de verdachte niet belast mag worden met het bewijzen van zijn onschuld;²¹⁴ en
- indien de rechter twijfelt aan de schuld van de verdachte, hij de verdachte moet vrijspreken.²¹⁵

Voorts ziet de onschuldpresumptie ook op het zwijgrecht en het nemo tenetur-beginsel.²¹⁶

De onschuldpresumptie staat volgens een advocaat, die heeft meegewerkt aan het onderzoek van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) ten aanzien van het tweefasenproces, in het huidige strafrechtstelsel, met daarin het beperkte spreekrecht, onder druk.²¹⁷ Volgens hem laat de onschuldpresumptie zich moeilijk verenigen met het feit dat de spreekgerechtigde uitgebreid kan vertellen wat voor gevolgen het strafbare feit dat deze verdachte gepleegd zou hebben op hem heeft gehad, terwijl de schuld van de verdachte op dat moment nog niet is vastgesteld.²¹⁸ Meerdere rechtsgeleerden delen deze mening en noemen het optreden van het slachtoffer dat gebruikmaakt van het spreekrecht ter terechtzitting prematuur, omdat nog helemaal niet vaststaat of de verdachte wel de schuldige is.²¹⁹

Deze onverenigbaarheid zal zich naar mijn mening nog meer voordoen zodra het onbelemmerd spreekrecht wordt ingevoerd. Onder het onbelemmerd spreekrecht mag het slachtoffer namelijk ook vertellen hoe de verdachte met het pistool voor hem stond, welke angst hij op dat moment voelde en dat de verdachte daarvoor wat hem betreft voor de rest van zijn leven opgesloten mag worden. Dit wordt allemaal besproken op een tijdstip waarop nog niet in rechte vaststaat dat de verdachte het strafbare feit ook daadwerkelijk heeft gepleegd, wat een inbreuk vormt op de onschuldpresumptie.

Voorts heeft een Officier van Justitie, in hetzelfde onderzoek, verklaart dat het spreekrecht ervoor kan zorgen dat de media snel het verhaal van de spreekgerechtigde zal volgen en de verdachte meteen tot dader veroordeeld.²²⁰ De Rechtbank Amsterdam heeft reeds in een vonnis van 23 juni 2009, waarbij er sprake was van een verdachte die oplichting ten laste was gelegd waarover door verschillende media verslag was gedaan, bepaald dat er sprake is van strijd met de onschuldpresumptie indien: "een verdachte zich niet voor de rechter moet verantwoorden, maar via de media terechtstaat en die media een zodanig beeld

²¹² Artikel 6 lid 2 EVRM.

²¹³ Corstens 2014, p. 46.

²¹⁴ Corstens 2014, p. 46.

²¹⁵ EHRM 6 december 1988, Serie A146 (Barberà, Messegué en Jabardo/Spanje), §77.

²¹⁶ COM (2006) 174, p. 8.

²¹⁷ Keulen e.a. 2013, p. 135-136.

²¹⁸ Keulen e.a. 2013, p. 135-136.

²¹⁹ Groenhuijsen & Letschert 2012, p. 146-147; Spronken, *NJB* 2011/2196, p. 2911.

²²⁰ Keulen e.a. 2013, p. 138.

schetsen dat het publiek zich een niet meer uitwisbare mening vormt over de verdachte en over de schuldvraag en daardoor een rechterlijke uitspraak die mening niet meer kan beïnvloeden”, het zogenaamde ‘trial by media’.²²¹ In een ‘trial by media’ wordt de naam en beeltenis van de verdachte en het misdrijf dat hij zou hebben gepleegd, dermate berucht dat hij maatschappelijk levenslang krijgt, zelfs indien hij door de rechter wordt vrijgesproken.²²²

Ik verwacht dat het ‘trial by media’ fenomeen bij invoering van het onbelemmerd spreekrecht een nog groter probleem zal gaan vormen. Wanneer de spreekgerechtigde ook mag vertellen over de, vaak gruwelijke, details van een misdrijf, zal de pers de neiging hebben om alleen het verhaal van de spreekgerechtigde te publiceren en de verdachte te veroordelen. Zo blijkt onder meer uit de zaak tegen Benno L.²²³ dat pers en publiek niet echt geïnteresseerd zijn in het verhaal van de verdachte. Bij de rechtszaak tegen Benno L. zat de publiekstribune en de persbank alle zittingsdagen afgeladen vol, maar op de dag dat de raadsman van Benno L. zijn pleidooi zou houden zat er bijna niemand.²²⁴ Wanneer de pers vervolgens het verhaal van de spreekgerechtigde publiceert en hierbij de verdachte veroordeelt, terwijl dan nog niet in rechte is vastgesteld dat de verdachte ook de daadwerkelijke dader is, levert dit een inbreuk op het recht van de verdachte om voor onschuldig te worden gehouden totdat het tegendeel in rechte bewezen is.

4.2 Recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter

De verdachte heeft, zoals reeds besproken in paragraaf 2.2, recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter, die bij de wet is ingesteld.²²⁵ Hierbij dient de onafhankelijkheid van de rechter te bestaan ten opzichte van de uitvoerende macht en ten opzichte van de partijen.²²⁶ Bij de onpartijdigheid van de rechter dient de rechter zowel daadwerkelijk onpartijdig te zijn alsook niet de schijn van partijdigheid te wekken.²²⁷

In deze paragraaf zal ik alleen aandacht besteden aan de (on)partijdigheid van de rechter, omdat het onbelemmerd spreekrecht geen inbreuk kan maken op de onafhankelijkheid van de rechter of op het feit dat de rechter bij de wet is ingesteld.

De onderzoekers van het WODC hebben aan vijftien personen²²⁸ werkzaam in de rechtspraktijk gevraagd of het aannemelijk is dat het voor de rechter lastig is om de onpartijdige rol die hij ter terechtzitting heeft, te combineren met een voldoende empathische houding jegens het slachtoffer.²²⁹ Uit dit onderzoek blijkt dat acht van de vijftien personen verwachten dat het soms lastig is voor de rechter om zijn onpartijdige rol te behouden.²³⁰ Verder verwachten vijf personen dat het lastiger wordt voor de rechter om zijn onpartijdige rol te behouden indien het spreekrecht wordt uitgebreid.²³¹

Zo laat één advocaat weten dat hij vindt dat de empathische houding van de rechter aangegrepen kan worden als een vorm van vooringenomenheid en dat dit kan leiden tot meer wrakingincidenten, hij wijst hierbij uitdrukkelijk naar het Wildersproces.²³² Een andere

²²¹ Rb. Amsterdam 23 juni 2009, ECLI:NL:RBAMS:2009:BI9641

²²² Schouten 2011, p.11.

²²³ Benno L. was een zwemleraar die door het Gerechtshof Den Bosch veroordeeld werd voor 6 jaar gevangenisstraf wegens ontucht met minderjarigen; Hof Den Bosch 26 mei 2011, ECLI:NL:GHSHE:2011:BQ6181.

²²⁴ Schouten 2011, p. 198-199.

²²⁵ Artikel 6 lid 1 EVRM.

²²⁶ EHRM 16 juli 1971, Serie A13 (Ringeisen/Oostenrijk), §95.

²²⁷ EHRM 1 oktober 1982, Serie A53, (Piersack/België), § 30; De Vocht, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 6 EVRM, aant. 9c.

²²⁸ Waarvan 5 personen werkzaam bij het Openbaar Ministerie, 5 personen in de Advocatuur en 5 personen bij de rechterlijke macht.

²²⁹ Keulen e.a. 2013, p. 90 & 126.

²³⁰ Keulen e.a. 2013, p. 126. 7 personen verwachten dat het nooit lastig is voor de rechter om onpartijdig te blijven.

²³¹ Keulen e.a. 2013, p. 129. 7 personen verwachten dat het niet lastiger wordt en 3 personen kunnen hier geen mening over geven.

²³² Keulen e.a. 2013, p. 127.

advocaat geeft aan dat de empathische houding van de rechter ten opzichte van het slachtoffer bij de verdachte het gevoel kan wekken dat de rechter wel erg meegaat met de gevoelens van het slachtoffer, wat volgens de verdachte lijkt op partijdigheid.²³³

Voorts is een Advocaat-generaal van mening dat het door uitbreiding van het spreekrecht alleen maar lastiger wordt voor de rechter om zijn onpartijdige rol te behouden.²³⁴ De reden hiervoor is dat de spreekgerechtigde dan ook bepaalde standpunten mag verkondigen die voor de verdachte onacceptabel zijn en indien de rechter dan niet ingrijpt, bij de verdachte nog meer het gevoel van partijdigheid kan ontstaan.²³⁵

Het is dus zeer aannemelijk dat de empathische houding die een rechter toont ten opzichte van een spreekgerechtigde, bij de verdachte kan leiden tot het gevoel dat de rechter partijdig is. Hiermee wekt de rechter bij de verdachte een schijn van partijdigheid op, en ook deze schijn kan een inbreuk maken op artikel 6 lid 1 EVRM.²³⁶ Invoering van het onbelemmerd spreekrecht kan ervoor zorgen dat de verdachte nog meer het gevoel krijgt dat de rechter partijdig is. Wanneer het slachtoffer bijvoorbeeld vertelt dat hij gewurgd werd door de verdachte en hoe bang hij op dat moment was om te sterven, leidt dit bij de rechter mogelijk tot meer medeleven ten opzichte van het slachtoffer. Dit terwijl de verdachte volhoudt dat hij het feit niet heeft gepleegd en hierdoor het gevoel krijgt dat de rechter partijdig is.

4.3 Recht om getuigen op te roepen en te ondervragen

Zoals reeds, in paragraaf 2.4, besproken heeft de verdachte het recht om getuigen op te roepen en te ondervragen.²³⁷ Dit recht is aan de verdachte toegekend zodat hij dezelfde mogelijkheden heeft als het Openbaar Ministerie om het gepresenteerde materiaal te betwisten.²³⁸ In ons rechtsstelsel wordt het ondervragingsrecht voor het grootste deel gewaarborgd door het aan het onderzoek op de terechtzitting ten grondslag liggende gesloten stelsel van informanten.²³⁹ Dit stelsel waarborgt dat de informatie, zoals meegedeeld door getuigen, door de verdachte ter discussie kan worden gesteld.²⁴⁰ De verklaring van de spreekgerechtigde over de gevolgen van het strafbare feit vormt echter een uitzondering op dit gesloten stelsel, omdat deze verklaring zich, volgens de wetgever, niet voor feitelijke weerlegging door de verdediging leent.²⁴¹

Bovengenoemde uitzondering, op het gesloten stelsel van informanten, is echter gebaseerd op de huidige regeling van het spreekrecht, te weten dat de spreekgerechtigde zich alleen mag uitlaten over de gevolgen van het strafbare feit. Het wetsvoorstel, zoals besproken in paragraaf 3.4, heeft echter tot doel een onbelemmerd spreekrecht in te voeren, waardoor de spreekgerechtigde ook mag spreken over o.a. de strafmaat en de bewezenverklaring.²⁴² Deze verklaring kan, meer dan een verklaring die alleen de gevolgen van het strafbare feit betreft, voor het bewijs relevante zaken omvatten en mogelijk van belang zijn voor de beantwoording van de vragen van artikelen 348 en 350 Sv. De wetgever heeft reeds in 2005 aangegeven dat wanneer de spreekgerechtigde zich uitlaat over bewijsrechtelijk relevante zaken hij als getuige beëdigd dient te worden en de Hoge Raad heeft dit onlangs bevestigd in een arrest van 8 juli 2014.²⁴³ In dit arrest is sprake van een verdachte die veroordeeld is wegens poging tot doodslag. Op de terechtzitting leest de voorzitter van het Gerechtshof

²³³ Keulen e.a. 2013, p. 128.

²³⁴ Keulen e.a. 2013, p. 129.

²³⁵ Keulen e.a. 2013, p. 129.

²³⁶ De Vocht, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 6 EVRM, aant. 9c.

²³⁷ Artikel 6 lid 3 sub d EVRM.

²³⁸ De Vocht, in: *T&C Strafvordering* 2013, art. 6 EVRM, aant. 10e; Leanza & Pridal 2014, p. 124.

²³⁹ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 3, p. 8 (MvT).

²⁴⁰ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 3, p. 8 (MvT).

²⁴¹ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 3, p. 8 (MvT).

²⁴² *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 3, p. 12 (MvT).

²⁴³ *Kamerstukken II* 2001/02, 27632, 8, p. 5; HR 8 juli 2014, ECLI:NL:HR:2014:1695.

Den Bosch de spreekrechtverklaring van het slachtoffer voor. De verdachte stelt vervolgens cassatie in tegen de uitspraak van het Hof, omdat het slachtoffer niet als getuige is beëdigd en hierdoor ook niet ondervraagd kon worden door de verdachte. Hierbij verklaart de Hoge Raad dat een slachtoffer alleen als getuige beëdigd dient te worden indien hij voor het bewijs relevante zaken bespreekt.²⁴⁴

Uit onderzoek blijkt echter dat spreekgerechtigden zich, ook onder het huidige beperkte spreekrecht, vaak uitlaten over de gewenste strafmaat, verwensingen uitten tegen de verdachte, spreken over de feiten van het misdrijf of verweer voeren tegen de verklaringen van de verdachte.²⁴⁵ Deze bespreking van bewijsrechtelijk relevante zaken heeft voor de spreekgerechtigden meestal niet tot gevolg dat zij als getuige beëdigd worden, waardoor de verdachte zijn ondervragingsrecht wordt ontnomen.²⁴⁶

Onder het voorgestelde onbelemmerd spreekrecht zijn deze uitlatingen van de spreekgerechtigde weliswaar toegestaan, maar ook hier geldt, volgens de staatssecretaris, dat een spreekgerechtigde die deze zaken bespreekt in beginsel als getuige beëdigd dient te worden.²⁴⁷ Er wordt echter geen wetsartikel in het Wetboek van Strafvordering opgenomen waaruit kan worden afgeleid wanneer de spreekgerechtigde als getuige beëdigd dient te worden; de rechter dient dit te bepalen op grond van zijn verantwoordelijkheid voor het onderzoek ter terechtzitting zoals neergelegd in artikel 272 lid 1 Sv.²⁴⁸

Ook in de huidige situatie, waarbij het beperkte spreekrecht van toepassing is, is het de rechter die bepaalt of de verklaring van de spreekgerechtigde aanleiding geeft tot het beëdigden als getuige.²⁴⁹ In de huidige situatie volgt er ondanks overschrijding van het beperkte spreekrecht en bespreking van bewijsrechtelijk relevante zaken door de spreekgerechtigde, vrijwel nooit beëdiging van de spreekgerechtigde als getuige.²⁵⁰ De mogelijke redenen waarom rechters de spreekgerechtigden meer ruimte geven tijdens het uitoefenen van hun spreekrecht, is volgens de minister van Veiligheid en Justitie, dat spreekgerechtigden er behoefte aan hebben en dat rechters het moeilijk vinden om duidelijke kaders aan te brengen in het spreekrecht.²⁵¹

Mijn verwachting is dat wanneer het onbelemmerd spreekrecht wordt ingevoerd het ondervragingsrecht van de verdachte nog vaker geschonden zal worden dan thans het geval is. De rechter lijkt namelijk moeite te hebben met het aanbrengen van duidelijke kaders tijdens het uitoefenen van het spreekrecht, waardoor de spreekgerechtigde vrijwel nooit als getuige beëdigd wordt. In deze praktijk wordt geen verandering gebracht omdat de wetgever niet van plan is om een wetsartikel in het Wetboek van Strafvordering op te nemen waarin aan de rechter duidelijke kaders worden gegeven met betrekking tot het spreekrecht en het beëdigden van de spreekgerechtigde als getuige. De rechter blijft dus onduidelijkheid behouden over de kaders van het spreekrecht.

Voorts zal de spreekgerechtigde zich zonder enige beperking tijdens het uitoefenen van zijn spreekrecht vaker uitlaten over bewijsrechtelijk relevante zaken en indien de huidige praktijk wordt doorgetrokken leidt dit vrijwel nooit tot beëdiging van de spreekgerechtigde als getuige en wordt de verdachte als gevolg het ondervragingsrecht ontnomen.

²⁴⁴ HR 8 juli 2014, ECLI:NL:HR:2014:1695.

²⁴⁵ Lens, Pemberton & Groenhuijsen 2010, p. 80. Zie ook Keulen e.a. 2013, p. 99-103.

²⁴⁶ Lens, Pemberton & Groenhuijsen 2010, p. 81. Zie ook Keulen e.a. 2013, p. 99-103.

²⁴⁷ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 3, p. 13 (MvT).

²⁴⁸ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 3, p. 12 (MvT).

²⁴⁹ *Kamerstukken II* 2015/15, 34082, 3, p. 12 (MvT).

²⁵⁰ Lens, Pemberton & Groenhuijsen 2010, p. 81. Zie ook Keulen e.a. 2013, p. 99-103.

²⁵¹ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 6, p.1.

4.4 Deelconclusie

De kans dat het onbelemmerd spreekrecht zal leiden tot een inbreuk op het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter, welke rechten aan de verdachte worden toegekend op grond van artikel 6 EVRM, is naar mijn mening groot. De spreekgerechtigde mag onder het onbelemmerd spreekrecht ook spreken over o.a. de feiten van het misdrijf en de bewezenverklaring op een tijdstip dat nog niet in rechte is vastgesteld dat de verdachte het misdrijf ook daadwerkelijk heeft gepleegd, dit vormt een inbreuk op de onschuldpresumptie. Voorts kan de empathische houding die de rechter ten opzichte van de spreekgerechtigde heeft, bij de verdachte snel het gevoel van partijdigheid op wekken, wat een inbreuk op kan leveren op het recht van de verdachte op een onpartijdige rechter. Ten slotte blijkt uit de huidige praktijk dat wanneer de spreekgerechtigde voor het bewijs relevante zaken bespreekt dit voor hem vrijwel nooit tot gevolg heeft dat hij als getuige wordt beëdigd. Indien de spreekgerechtigde niet als getuige wordt beëdigd, heeft dit voor de verdachte tot gevolg dat hij de spreekgerechtigde niet als getuige kan ondervragen wat een inbreuk maakt op zijn ondervragingsrecht.

5. Conclusie

Dit hoofdstuk geeft antwoord op de centrale vraag van dit onderzoek, te weten:

In hoeverre zal het voorgestelde onbelemmerd spreekrecht voor slachtoffers in het strafproces een inbreuk maken op het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter, welke rechten aan de verdachte worden toegekend op grond van artikel 6 EVRM?

Uit hoofdstuk 2 is gebleken dat zowel een natuurlijk persoon als een rechtspersoon aanspraak kan maken op de rechten die voortvloeien uit artikel 6 EVRM wanneer er tegen hen een strafvervolgning is ingesteld. Er is sprake van een strafvervolgning indien het delict in de nationale wetgeving onder het strafrecht valt, indien het delict strafrechtelijk van aard is of indien degene die het delict heeft gepleegd het risico loopt op een straf die door zijn aard en zwaarte tot de strafrechtelijke sfeer behoort.²⁵² De aanspraak op de rechten van artikel 6 EVRM eindigen wanneer er een vonnis is met een materiële einduitspraak die in kracht van gewijsde is gegaan.²⁵³

De verdachte heeft recht op een rechter die onafhankelijk is ten opzichte van de uitvoerende macht en ten opzichte van de partijen. Om vast te stellen of de rechter onafhankelijk is wordt gekeken naar de wijze en termijn van benoeming, het bestaan van garanties tegen druk van buitenaf en of de rechter onafhankelijk overkomt.²⁵⁴ Voorts heeft de verdachte recht op een rechter die zowel daadwerkelijk onpartijdig is (subjectieve onpartijdigheid) alsmede niet de schijn van partijdigheid heeft gewekt (objectieve onpartijdigheid).

De onschuldpresumptie bepaalt dat de verdachte behandeld dient te worden alsof hij geen strafbaar feit heeft gepleegd, totdat zijn schuld in rechte is komen vast te staan. Hierbij mag de rechter, maar ook andere publieke autoriteiten, niet laten blijken dat hij van de schuld van de verdachte overtuigd is en dient de rechter de verdachte vrij te spreken indien hij twijfelt aan diens schuld. Voorts ziet de onschuldpresumptie ook op het recht van de verdachte om te zwijgen en het recht om niet mee te hoeven werken aan zijn eigen veroordeling.

Het recht van de verdachte om getuigen op te roepen en te ondervragen, ziet erop dat de verdachte dezelfde mogelijkheden heeft als het Openbaar Ministerie om de (on)betrouwbaarheid van de getuige en zijn verklaring aan te tonen. Bij dit recht zijn het 'adversarial trial' beginsel en het 'equality of arms' beginsel van groot belang.

In hoofdstuk 3 is gebleken dat het spreekrecht alleen kan worden uitgeoefend indien het tenlastegelegde feit een misdrijf betreft waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van acht jaar of meer is gesteld of er sprake is van één van de andere in artikel 51e lid 1 SV genoemde misdrijven.²⁵⁵ Het spreekrecht kan worden uitgeoefend door het (minderjarig) slachtoffer alsmede de ouders, verzorgers en vertegenwoordigers van een minderjarig slachtoffer en de nabestaanden van een overleden slachtoffer. Als slachtoffer wordt hierbij aangemerkt een natuurlijk of rechtspersoon die als rechtstreeks gevolg van een strafbaar feit schade heeft geleden. Onder het huidige spreekrecht dient de spreekgerechtigde zich tijdens zijn verklaring te beperken tot de gevolgen die het strafbare feit teweeg heeft gebracht. Deze verklaring mag door de rechter niet als bewijsmiddel worden gebruikt, maar kan wel enige betekenis hebben voor de straftoemeting. Indien de spreekgerechtigde over meer verklaart dan alleen de gevolgen van het strafbare feit en hierbij ook voor het bewijs relevante zaken bespreekt, dient hij als getuige beëdigd te worden.

²⁵² EHRM 8 juni 1976, Serie A22 (Engel e.a./Nederland).

²⁵³ EHRM 17 januari 1970, Serie A11 (Delcourt/België), §25.

²⁵⁴ EHRM 28 juni 1984, Serie A80 (Campbell and Fell/Groot-Brittannië), § 78.

²⁵⁵ Deze misdrijven staan ook opgesomd in paragraaf 3.2.2.

Op 12 november 2014 heeft staatssecretaris Fred Teeven van Veiligheid en Justitie een wetsvoorstel ingediend met het doel om een onbelemmerd spreekrecht in te voeren.²⁵⁶ Door invoering van het onbelemmerd spreekrecht mag de spreekgerechtigde spreken over al hetgeen hij relevant en wenselijk acht. Zo mag hij o.a. spreken over de strafmaat, bewezenverklaring en de feiten van het misdrijf. Het wetsvoorstel beoogt alleen de omvang van het spreekrecht te verruimen.²⁵⁷ De gevallen waarin spreekrecht mag worden uitgeoefend en de kring van spreekgerechtigden blijft derhalve hetzelfde. Ook onder het voorgestelde onbelemmerd spreekrecht mag de rechter de spreekrechtverklaring in beginsel niet als bewijsmiddel gebruiken en dient de spreekgerechtigde als getuige beëdigd te worden, indien hij voor het bewijs relevante zaken bespreekt.

De kans dat het onbelemmerd spreekrecht een inbreuk zal maken op het recht van de verdachte om voor onschuldig te worden gehouden totdat het tegendeel bewezen is, op een onafhankelijke en onpartijdige rechter en om getuigen op te roepen en te ondervragen, acht ik vrij groot.

Onbelemmerd spreekrecht en de onschuldpresumptie zijn onverenigbaar. Wanneer de spreekgerechtigde tijdens het uitoefenen van zijn spreekrecht vergaande beschuldigingen mag uitten ten opzichte van de verdachte, terwijl op dat moment nog niet door een onafhankelijke en onpartijdige rechter is vastgesteld dat de verdachte ook de daadwerkelijke dader is, vormt een inbreuk op de onschuldpresumptie. Voorts kan het bespreken van de, vaak gruwelijke, details van het misdrijf, onder het onbelemmerd spreekrecht wordt dit toegestaan, er voor zorgen dat de pers het eenzijdige verhaal van de spreekgerechtigde zal overnemen. Hierdoor neemt de kans op een 'trial by media' voor de verdachte toe, waardoor hij de kans loopt om in de maatschappij tot levenslang veroordeeld te worden. Ook dit vormt een inbreuk op de onschuldpresumptie.

Door invoering van het onbelemmerd spreekrecht zal het voor de rechter moeilijker worden om zijn onpartijdige rol tijdens de terechtzitting te behouden. Wanneer het slachtoffer bijvoorbeeld vertelt dat zij verkracht werd door de verdachte en hoe bang zij hierbij was, leidt dit bij de rechter mogelijk tot veel medeleven ten opzichte van het slachtoffer. Indien de rechter dit medeleven dan ook nog uitspreekt, kan de rechter bij de verdachte de schijn van partijdigheid wekken. Deze schijn van partijdigheid, die bij de verdachte wordt gewekt, kan een inbreuk vormen op het recht van de verdachte op een onpartijdige rechter, zoals neergelegd in artikel 6 lid 1 EVRM.

Ondanks dat uit de wetsgeschiedenis en de rechtspraak blijkt dat een spreekgerechtigde die voor het bewijs relevante zaken bespreekt als getuige beëdigd dient te worden en door de verdachte ondervraagd mag worden, blijkt dat onder het huidige beperkte spreekrecht het ondervragingsrecht van de verdachte al vaak geschonden wordt. Zonder enige beperking tijdens het uitoefenen van zijn spreekrecht is de kans zeer aannemelijk dat de spreekgerechtigde zich vaker zal uitlaten over bewijsrechtelijk relevante zaken. Indien de huidige praktijk waarbij de spreekgerechtigde niet als getuige beëdigd wordt zich voortzet, en dit is zeer aannemelijk aangezien rechters moeite lijken te hebben met het aanbrengen van duidelijke kaders tijdens het uitoefenen van het spreekrecht, zal het ondervragingsrecht van de verdachte bij invoering van het onbelemmerd spreekrecht nog vaker geschonden worden.

Geconcludeerd kan worden dat het onbelemmerd spreekrecht, naar mijn mening, een inbreuk zal maken op het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter, welke rechten aan de verdachte worden toegekend op grond van artikel 6 EVRM.

²⁵⁶ *Kamerstukken II 2014/15, 34082, 1-2; Kamerstukken II 2014/15, 34082, 3, p.1 (MvT).*

²⁵⁷ *Kamerstukken II 2014/15, 34082, 3, p. 1 (MvT).*

In het volgende hoofdstuk zal ik dan ook een aantal aanbevelingen doen aan de verdachte, diens raadsman, de rechter en de wetgever om de inbreuken op de rechten van de verdachte, die ik naar aanleiding van dit onderzoek verwacht wanneer het onbelemmerd spreekrecht wordt ingevoerd, te voorkomen.

6. Aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden een aantal aanbevelingen gedaan ter voorkoming van inbreuken op het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter, welke rechten aan de verdachte zijn toegekend op grond van artikel 6 EVRM.

- De raadsman dient indien de spreekgerechtigde voor het bewijs relevante zaken bespreekt, nadat de spreekgerechtigde zijn verklaring heeft afgelegd om schorsing van het onderzoek ter terechtzitting te vragen. Dit zodat hij met de verdachte kan overleggen over hoe zij de beschuldigingen van de spreekgerechtigde kunnen weerleggen.
- De verdachte en/of diens raadsman dienen tijdens de verklaring van de spreekgerechtigde goed op te letten of de spreekgerechtigde voor het bewijs relevante zaken bespreekt. Indien deze zaken besproken worden en de rechter niet ambtshalve tot het beëdigden van de spreekgerechtigde als getuige overgaat, dient de verdachte en/of diens raadsman deze beëdiging te verzoeken, zodat het ondervragingsrecht van de verdachte gewaarborgd blijft.
- Wanneer de verdachte en/of diens raadsman twijfelen aan de onpartijdigheid van de rechter, omdat de rechter volgens hen te veel medeleven toont ten opzichte van de spreekgerechtigde, moeten zij een verzoek tot wraking indienen zoals neergelegd in artikel 512 Sv.
- De rechter dient de spreekgerechtigde die voor het bewijs relevante zaken bespreekt ambtshalve als getuige te beëdigden om de rechten van de verdachte op grond van artikel 6 EVRM te waarborgen.
- Indien de rechter merkt dat hij te veel medeleven met de spreekgerechtigde voelt na het horen van de spreekrechtverklaring en hij hierdoor niet meer onpartijdig tegenover de partijen kan staan, moet hij een verzoek tot verschoning indienen zoals neergelegd in artikel 517 Sv. Dit is nodig om het recht van de verdachte op een onpartijdige rechter te verzekeren.
- Ik ben het met de Nederlandse Orde van Advocaten (NOVA) eens dat het wenselijk is om, indien de spreekgerechtigde aangeeft een verklaring af te willen leggen, hem gelijk als getuige te beëdigden teneinde onnodige incidenten ter terechtzitting te voorkomen. Hiermee wordt tevens voorkomen dat een spreekgerechtigde eerst als toeschouwer plaats neemt in de zittingszaal, waarbij hij alle verklaringen van de verdachte en getuigen kan horen, om vervolgens zelf zijn verklaring af te leggen waarna hij misschien ook als getuige gehoord dient te worden, wat in strijd is met artikel 289 Sv.²⁵⁸
- Indien de wetgever het bovenstaande advies niet in een wetsartikel wil opnemen, beveel ik hem aan om, indien het onbelemmerd spreekrecht wordt ingevoerd, ook artikelen in het wetboek op te nemen waaruit duidelijk blijkt wanneer een spreekgerechtigde als getuige beëdigd dient te worden. Hiermee wordt voorkomen dat het beëdigden als getuige wordt overgelaten aan de willekeur van de rechter.
- De wetgever zal een bepaling in het Wetboek van Strafrecht kunnen opnemen, waarin het publiceren van stellige publieke uitspraken over de schuld van een verdachte of het publiceren van alleen het verhaal van het slachtoffer zonder wederhoor toe te passen, strafbaar wordt gesteld. Hiermee kan voorkomen worden dat de onschuldpresumptie

²⁵⁸ Kamerstukken II 2014/15, 34082, 3, p.3-5 (Advies NOVA).

geschonden wordt door een 'trial by media'. Hierbij kan de wetgever een voorbeeld nemen aan de Oostenrijkse Mediawet²⁵⁹ of de Duitse perscode^{260 261}.

²⁵⁹ §23 Mediengesetz, BGBl. I Nr. 112/2007. Te raadplegen via

http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=BgblAuth&Dokumentnummer=BGBLA_2007_I_112

²⁶⁰ Pressekodex, richtlinie 13. Te raadplegen via <http://www.presserat.de/pressekodex/pressekodex/>

²⁶¹ Zie bijlage 2.

Literatuurlijst

Boeken

Corstens 2014

G.J.M. Corstens, *Het Nederlandse strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2014.

Leanza & Pridal 2014

P. Leanza & O. Pridal, *The right to a fair trial. Article 6 of the European Convention on Human Rights*, Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International 2014.

Van Maurik 2013

H.M. van Maurik, 'Artikel 51e Sv', in: C.P.M. Cleiren, J.H. Crijns & M.J.M. Verpalen (red.), *Tekst & Commentaar Strafvordering: de tekst van het Wetboek van Strafvordering en enkele aanverwante wetten voorzien van commentaar*, Deventer: Kluwer 2013.

De Vocht 2013

D.L.F. de Vocht, 'artikel 6 EVRM', in: C.P.M. Cleiren, J.H. Crijns & M.J.M. Verpalen (red.), *Tekst & Commentaar Strafvordering: de tekst van het Wetboek van Strafvordering en enkele aanverwante wetten voorzien van commentaar*, Deventer: Kluwer 2013.

Korver 2012

R. Korver, *Recht van spreken. Slachtoffer in het Nederlandse strafproces*, Amsterdam: De Arbeiderspers 2012.

Groenhuijsen & Letschert 2012

M.S. Groenhuijsen & R.M. Letschert, 'Over spreekrecht plus en een twee fasen proces: Dilemma's bij een verantwoorde hervorming van het strafprocesrecht', in: M.S. Groenhuijsen & R.M. Letschert & S. Hazenbroek, *KLM Van Dijk. Liber amicorum prof.dr.mr. J.J.M. van Dijk*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2012, p. 137-151.

Bijlsma 2011

A.C. Bijlsma, *Praktijkboek slachtofferzorg. De rol van het slachtoffer in het strafproces*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2011.

Schouten 2011

P.C. Schouten, *Trial by media. Wie beschermt de verdachte in een mediaproces?*, Deventer: Kluwer 2011.

Keulen & Knigge 2010

B.F. Keulen & G. Knigge, *Ons strafrecht deel 2. Strafvordering*, Deventer: Kluwer 2010.

Langemeijer 2010

F.F. Langemeijer, *Het slachtoffer en het strafproces*, Deventer: Kluwer 2010.

Harteveld e.a. 2004

A.E. Harteveld e.a., *Het EVRM en het Nederlandse strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2004.

Tijdschriftartikel**Spronken, *NJB* 2011**

T. Spronken, 'Spreekrecht', *NJB* 2011/2196, afl. 43, p. 2911.

Internet

<http://www.socialevraagstukken.nl/site/2013/12/09/bied-slachtoffers-spreekrecht-in-een-tweefasenproces/>

<http://www.lrbadvocaten.nl/nieuws/onbeperkt-spreekrecht-voor-slachtoffers/20>

Parlementaire stukken

Kamerstukken II 2001/02, 27632, nr. 5.

Kamerstukken II 2001/02, 27632, nr. 8.

Kamerstukken II 2004/05, 30143, nr. 3 (MvT).

Kamerstukken I 2007/08, 30143, nr. D.

Kamerstukken II 2011/12, 33176, nr. 3 (MvT).

Kamerstukken II 2011/12, 33176, nr. 9.

Kamerstukken II 2014/15, 34082, nr. 1.

Kamerstukken II 2014/15, 34082, nr. 2.

Kamerstukken II 2014/15, 34082, nr. 3 (MvT).

Kamerstukken II 2014/15, 34082, nr. 3 (Advies Nederlandse Orde van Advocaten)

Kamerstukken II 2014/15, 34082, nr. 4.

Kamerstukken II 2014/15, 34082, nr. 5.

Kamerstukken II 2014/15, 34082, nr. 6.

Kamerstukken I 2002/03, 27632, nr. 104b.

Kamerstukken I 2011/12, 33176, nr. C.

Wet- en regelgeving

Wet van 21 juli 2004, *Stb.* 2004, 382.

Wet van 17 december 2009, *Stb.* 2010, 291.

Wetboek van Strafvordering

Wetboek van Strafrecht

Wegenverkeerswet 1994

Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden

Burgerlijk Wetboek

§23 Mediengesetz, BGBl. I Nr. 112/2007. Te raadplegen via http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=BgblAuth&Dokumentnummer=BGBLA_2007_I_112

Pressekodex, richtlinie 13. Te raadplegen via <http://www.presserat.de/pressekodex/pressekodex/>

WODC Rapporten

Lens, Pemberton & Groenhuijsen 2010

K. Lens, A. Pemberton & M. Groenhuijsen, *Het spreekrecht in Nederland: een bijdrage aan het emotioneel herstel van slachtoffers?*, Tilburg: INTERVICT 2010. Te raadplegen via <http://wodc.nl/onderzoeksdatabase/evaluatie-van-de-invoering-van-de-wet-over-spreekrecht.aspx>

Keulen e.a. 2013

B.F. Keulen, *Naar een tweefasenproces? Over voor- en nadelen van een strafproces in twee fasen, in relatie tot de posities van slachtoffer en verdachte*, Groningen. Te raadplegen via <http://wodc.nl/onderzoeksdatabase/2292-tweefasenproces-in-het-strafrecht.aspx?cp=44&cs=6796>

Jurisprudentie

EHRM 8 juni 1976, Serie A22 (Engel e.a./Nederland).

EHRM 21 februari 1984, NJ 1988/937 (Öztürk/Duitsland).

EHRM 23 november 2006, appl.nr. 73053/01 (Jussila/Finland).

EHRM 25 augustus 1987, NJ 1988/938 (Lutz/Duitsland).

EHRM 9 oktober 2003, appl.nr. 39665/98 (Ezeh en Connors/Groot-Brittannië).

EHRM 10 december 1982, Serie A56 (Foti e.a./Italië).

EHRM 17 januari 1970, Serie A11 (Delcourt/België).

EHRM 16 juli 1971, Serie A13 (Ringeisen/Oostenrijk).

EHRM 28 juni 1984, Serie A80 (Campbell and Fell/Groot-Brittannië).

EHRM 22 juni 1989, Serie A155 (Langborger/Zweden).

EHRM 25 februari 1997, Appl.nr. 22107/93 (Findlay/Groot-Brittannië).

EHRM 22 oktober 1984, Serie A84 (Sramek/Oostenrijk).

EHRM 1 oktober 1982, Serie A53, (Piersack/België).

EHRM 24 mei 1989, Serie A154 (Hauschildt/Denemarken).

EHRM 10 juli 1998, Appl.nr. 20390/92 (Tinnelly & Sons LTD e.a. en McElduff e.a./Groot-Brittannië).

EHRM 10 februari 1995, Serie A308 (Allenet de Ribemont/Frankrijk).

EHRM 26 maart 2002, appl.nr. 48297/99 (Butkevicius/Litouwen).

EHRM 29 augustus 1997, NJ 1999/710 (Worm/Oostenrijk).

EHRM 6 december 1988, Serie A146 (Barberà, Messegué en Jabardo/Spanje).

EHRM 25 maart 1983, Serie A62 (Minelli/Zwitserland).

EHRM 8 februari 1996, Appl.nr. 18731/91 (John Murray/Groot-Brittannië).

EHRM 25 februari 1993, NJ 1993/485 (Funke/Frankrijk).

EHRM 15 december 2011, Appl.nr. 26766/05 (Al-Khawaja en Tahery/Groot-Brittannië).

EHRM 16 februari 2000, Appl.nr. 27052/95 (Jasper/Groot-Brittannië).

HR 1 juni 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC9378, NJ 1994/52.

HR 7 mei 1996, ECLI:NL:HR:1996:AB9820.

HR 10 juni 1997, ECLI:NL:HR:1997:ZD0752, NJ 1994/244.

HR 6 maart 2012, ECLI:NL:HR:2012:BR1149, NJ 2012/367.

HR 8 juli 2014, ECLI:NL:HR:2014:1695.

RB Den Haag (Wrakingskamer) 11 februari 2008, ECLI:NL:RBSGR:2008:BC7439.

Rb. Amsterdam 23 juni 2009, ECLI:NL:RBAMS:2009:BI9641

Hof Den Bosch 26 mei 2011, ECLI:NL:GHSHE:2011:BQ6181.

Overige

Rutte & Samsom 2012

M. Rutte & D.M. Samsom, *Bruggen slaan. Regeerakkoord VVD-PvdA*, Den Haag: 2012.

Geraadpleegd op: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/10/29/regeerakkoord.html>

COM 2006

Europese Commissie, *Groenboek over het vermoeden van onschuld*, Brussel: COM (2006), 174.

Bijlage 1 Onderzoeksverslag

Om mijn centrale vraag *‘In hoeverre zal het voorgestelde onbelemmerd spreekrecht voor slachtoffers in het strafproces een inbreuk maken op het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter, welke rechten aan de verdachte worden toegekend op grond van artikel 6 EVRM?’* te kunnen beantwoorden heb ik gebruik gemaakt van een rechtsbronnen- en literatuuronderzoek. Voor het vinden van de juiste bronnen heb ik voornamelijk gebruikgemaakt van de sneeuwbalmethode, zoekmachines, Catalogi van zowel Zuyd Hogeschool als van de Universiteit Maastricht en de databanken Legal Intelligence en Kluwer navigator. Door middel van het formuleren van diverse deelvragen ben ik gekomen tot beantwoording van mijn centrale vraag. Ik zal mijn onderzoeksopzet per hoofdstuk uiteenzetten.

Inleiding

In het inleidende hoofdstuk heb ik de aanleiding, probleembeschrijving, doel- en vraagstelling, relevantie en leeswijzer van mijn onderzoek besproken. Voor het schrijven van de aanleiding en probleembeschrijving heb ik gebruikgemaakt van een literatuuronderzoek. Bij de aanleiding van het onderzoek heb ik alleen gebruikgemaakt van de parlementaire stukken behorende bij het wetsvoorstel tot “Wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces”. Dit wetsvoorstel is namelijk de reden dat ik dit onderzoek ben gestart.

In de probleembeschrijving heb ik een korte geschiedenis gegeven over de rol en positie van het slachtoffer in het strafproces. Hiervoor heb ik diverse boeken en parlementaire stukken geraadpleegd. Ik heb o.a. de volgende boeken geraadpleegd ‘Het slachtoffer en het strafproces’ van F.F. Langemeijer en ‘Praktijkboek slachtofferzorg’ van A.C. Bijlsma. Deze boeken zijn misschien wat ouder dan verwacht wordt bij een juridisch onderzoek, zij zijn gepubliceerd in respectievelijk 2010 en 2011, maar zij zijn geschreven door twee toonaangevende auteurs op het gebied van slachtoffers in het strafproces. Helaas bestond er geen recente literatuur van deze auteurs op dit gebied waardoor ik deze twee boeken als literatuur heb gebruikt. Als parlementaire stukken heb ik de stukken gebruikt behorende bij het wetsvoorstel welke het onbelemmerd spreekrecht wil invoeren en tevens de stukken behorende bij de Wet Versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces.

De rechten van de verdachte

Ten eerste is het van belang dat men op de hoogte is van de inhoud van het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter. Mijn eerste deelvraag luidt dan ook: *Wat houdt het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter voor de verdachte in?* Er wordt in mijn onderzoek immers gesproken over een mogelijke inbreuk op deze rechten, hetgeen inhoudt dat men op de hoogte moet zijn van de definitieve inhoud van deze rechten alvorens men kan vaststellen of er ook een inbreuk op wordt gemaakt.

Voor het beantwoorden van deze deelvraag heb ik voornamelijk gebruikgemaakt van rechtsbronnen. Hierbij moet met name gedacht worden aan rechtspraak afkomstig van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens. Het EHRM bepaalt namelijk hoe de rechten uit een verdragsartikel geïnterpreteerd moeten worden. Om te komen tot uitspraken waarin voor het beantwoorden van de eerste deelvraag relevante informatie is opgenomen heb ik gebruikgemaakt van de sneeuwbalmethode. Hierbij heb ik eerst in het hierna te bespreken boek van Leanza & Pridal en Harteveld e.a. en het naslagwerk Tekst en Commentaar Strafvordering 2013 gezocht naar uitleg over de door mij te bespreken rechten van de verdachte en vervolgens de uitspraken die zij benoemde opgezocht via de volgende website: <http://hudoc.echr.coe.int>

Hierbij heb ik de gedeeltes van deze uitspraken geanalyseerd die over artikel 6 EVRM gingen en hier de voor mijn scriptie relevante informatie uitgehaald.

Voorts heb ik ook literatuuronderzoek verricht, waarbij ik diverse boeken geraadpleegd heb waaronder: 'Het EVRM en het Nederlandse strafprocesrecht' van A.E. Hartevelt e.a., 'The Right to a Fair Trial' van P. Leanza en O. Pridal, 'Strafprocesrecht' van B.F. Keulen en G. Knigge en 'Strafvordering: de tekst van het Wetboek van Strafvordering en enkele aanverwante wetten voorzien van commentaar' van C.P.M. Cleiren e.a.

Het boek van Hartevelt e.a. en andere is een vrij oud boek, deze is namelijk uitgebracht in 2004. De reden dat ik dit boek toch gebruikt heb voor mijn onderzoek is, omdat er helaas geen andere Nederlandse handboeken bestaan die op een zodanige wijze het recht van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden verwoord. Voorts heb dit boek alleen als referentie gebruikt om na te kijken of de sommige jurisprudentie van het EHRM ook correct geanalyseerd en geïnterpreteerd had. Tevens heb ik naast het boek van Hartevelt een Engelstalig boek van Leanza & Pridal gebruikt, omdat dit de meest recente literatuur is op het gebied van artikel 6 EVRM en omdat in dit boek tevens veel jurisprudentie van het EHRM wordt vermeld en toegepast. De andere twee hierboven genoemde boeken heb ik gebruikt als aanvulling op de informatie die ik gehaald heb uit de jurisprudentie van het EHRM in combinatie met het boek van Hartevelt e.a. en het boek van Leanza & Pridal.

Als onderzoeksmethode bij deze eerste deelvraag heb ik gebruikgemaakt van de inhoudsanalyse. Ik heb hierbij bestaand materiaal geanalyseerd als de wet, jurisprudentie en literatuur. Allereerst ben ik hierbij op zoek gegaan naar materiaal dat ik nodig dacht te hebben voor het beantwoorden van deze eerste deelvraag. Hierbij heb ik gebruikgemaakt van de catalogi van zowel Zuyd Hogeschool als de Universiteit Maastricht, maar ook van databanken als Legal Intelligence en Kluwer navigator. Voorts heb ik gebruikgemaakt van de zoekmachine Google. Bij al deze zoekmethoden waren mijn zoektermen: verdachte, artikel 6 EVRM, onschuldpresumptie, criminal charge, ondervragingsrecht, onpartijdige rechter etc. De informatie die ik voor mijn onderzoek bruikbaar achtte heb ik opgeslagen en de boeken heb ik geleend uit de bibliotheek. Vervolgens heb ik al de door mij verzamelde informatie met elkaar vergeleken en geïnterpreteerd en aan de hand hiervan mijn eerste hoofdstuk geschreven.

Het spreekrecht

In hoofdstuk 3 heb ik een antwoord gegeven op de volgende twee deelvragen:

1. Wat is de huidige regeling met betrekking tot het spreekrecht?
2. Welke veranderingen treden er, door invoering van het wetsvoorstel, op voor het spreekrecht?

Beantwoording van deze deelvragen is van belang omdat het in mijn onderzoek gaat over de inbreuk die het onbelemmerd spreekrecht kan maken op de rechten van de verdachte. Voordat deze mogelijke inbreuken besproken kunnen worden dient men op de hoogte te zijn van het huidige spreekrecht en welke verandering er door het onbelemmerd spreekrecht optreedt.

Het onderzoek naar deze twee deelvragen is wederom verricht via rechtsbronnen- en literatuuronderzoek. Ik heb diverse boeken, rapporten, parlementaire stukken en jurisprudentie geraadpleegd. De boeken die ik geraadpleegd heb zijn o.a.: 'Het Nederlandse strafprocesrecht' van G.J.M. Corstens en 'Recht van spreken' van R. Korver. De reden dat ik gekozen heb voor deze twee boeken is omdat dit relevante en recente informatie met betrekking tot het spreekrecht bevat. Hierbij heb ik meer informatie uit het boek van Corstens gehaald omdat Korver in zijn boek nogal zijn eigen mening met betrekking tot het spreekrecht laat doorschemeren. Tevens heb ik veel gebruikgemaakt van parlementaire stukken, aan de hand van de wetsgeschiedenis valt namelijk te achterhalen wat de plannen zijn en waren van de wetgever met betrekking tot het spreekrecht van slachtoffers in het strafproces. Voorts heb ik gebruikgemaakt van het WODC rapport 'Het spreekrecht in Nederland: een bijdrage aan het emotioneel herstel van slachtoffers?' van K. Lens, A.

Pemberton & M. Groenhuijsen. In dit rapport wordt het huidige spreekrecht namelijk geëvalueerd.

Ook bij de beantwoording van deze twee deelvragen heb ik gebruikgemaakt van de inhoudsanalyse. Ik heb hierbij bestaand materiaal geanalyseerd als de wet, jurisprudentie, literatuur en parlementaire stukken. Voor de beantwoording van de vraag wat er veranderd door invoering van het wetsvoorstel heb ik met name de Memorie van Toelichting behorende bij het wetsvoorstel tot "Wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces" geanalyseerd. Voor de beantwoording van de vraag wat de huidige regeling met betrekking tot het spreekrecht is, heb ik voornamelijk artikel 51e Sv geanalyseerd en deze in samenhang gelezen met het hierboven vermelde boek van Corstens. Ik heb de informatie uit de Memorie van Toelichting en de samenhang van artikel 51e Sv en het boek van Corstens geïnterpreteerd en vervolgens hoofdstuk 3 van deze scriptie opgesteld.

Inbreuken

In hoofdstuk 4 stond de beantwoording van de vierde deelvraag centraal, te weten: *'Op welke manier zal invoering van het onbelemmerd spreekrecht een inbreuk maken op het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en het recht op een onafhankelijk en onpartijdige rechter?'* Deze vraag is van belang omdat hieruit de uiteindelijke beantwoording van mijn centrale vraag kan worden afgeleid, namelijk of het onbelemmerd spreekrecht een inbreuk zal maken op het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter.

Voor het beantwoorden van deze vierde deelvraag heb ik wederom een rechtsbronnen- en literatuuronderzoek verricht. Hierbij heb ik met name gebruikgemaakt van twee WODC rapporten, te weten: 'Naar een tweefasenproces?: over voor- en nadelen van een strafproces in twee fasen, in relatie tot de posities van slachtoffer en verdachte' geschreven door Keulen e.a. en 'Het spreekrecht in Nederland: een bijdrage aan het emotioneel herstel van slachtoffers?' geschreven door K. Lens, A. Pemberton & M. Groenhuijsen. In deze twee rapporten wordt de huidige praktijk met betrekking tot het spreekrecht uiteengezet alsmede de meningen weergegeven van personen uit de rechtspraak met betrekking tot het spreekrecht en de uitbreiding daarvan. Door de interpretatie van deze meningen in samenhang met mijn eigen mening over mogelijke inbreuken die het onbelemmerd spreekrecht zal maken op de rechten van de verdachte heb ik hoofdstuk 4 kunnen opstellen. Voorts heb ik gebruikgemaakt van jurisprudentie van zowel het EHRM als van de Hoge Raad en de Rechtbank Amsterdam. De jurisprudentie van het EHRM heb ik hierbij gezocht op deze website: <http://hudoc.echr.coe.int> en de jurisprudentie van de Hoge Raad en de Rechtbank Amsterdam op: www.rechtspraak.nl. Tevens heb gebruikgemaakt van de Memorie van Toelichting en het verslag behorende bij het wetsvoorstel tot "Wijziging van het Wetboek van Strafvordering ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces". In deze twee parlementaire stukken worden namelijk de gedachten van de staatssecretaris met betrekking tot het onbelemmerd spreekrecht en de eventuele inbreuk op de rechten van de verdachte alsmede de inzichten van leden van de Tweede Kamer op dit onbelemmerd spreekrecht vermeld.

Ten slotte heb ik ook gebruikgemaakt van het boek 'Trial by media' van P.C. Schouten; door dit boek kon ik meer uitleg geven over de mogelijke trial by media die door het onbelemmerd spreekrecht veroorzaakt zou kunnen worden.

Aan de hand van bovengenoemde literatuur kon ik hoofdstuk 4 schrijven.

Conclusie

Het schrijven van de conclusie vond ik vrij lastig. Door het maken van deelconclusies bij ieder hoofdstuk heb ik het voor mijzelf wel iets makkelijker gemaakt met het schrijven van de algehele conclusie. In de deelconclusies wordt namelijk antwoord gegeven op mijn eerste 4 deelvragen waardoor ik aan de hand van deze antwoorden een algehele conclusie kon schrijven waarbij ik tevens antwoord geef op de door mij gestelde centrale vraag. Mijn algehele conclusie is opgenomen in hoofdstuk 5.

Aanbevelingen

In hoofdstuk 6, tevens het laatste hoofdstuk van deze scriptie, wordt antwoord gegeven op mijn laatste deelvraag: *‘Welke mogelijkheden zijn er om deze inbreuken te voorkomen?’* In dit hoofdstuk doe ik een aantal aanbevelingen aan de verdachte, diens raadsman, de rechter en de wetgever. Naar aanleiding van mijn onderzoek naar de centrale vraag van deze scriptie ben ik tot de conclusie gekomen dat de kans vrij groot is dat het onbelemmerd spreekrecht een inbreuk zal gaan maken op het ondervragingsrecht, de onschuldpresumptie en het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter, welke rechten voor de verdachte voortvloeien uit artikel 6 EVRM. Het doel van mijn onderzoek is om deze inbreuken zoveel mogelijk te voorkomen. Ik heb in hoofdstuk 6 dan ook een aantal aanbevelingen opgesteld die naar mijn mening zullen helpen bij het voorkomen van deze inbreuken.

Algemeen

Ik heb in mijn afstudeerwerkstuk slechts gebruikgemaakt van één advies die door verschillende organisaties zijn gegeven op het origineel indiende wetsvoorstel. De reden hiervoor is omdat deze adviezen voornamelijk betrekking hadden op het, in eerste instantie voorgestelde, adviesrecht voor slachtoffers in het strafproces en met name gericht waren op de gevolgen die dit adviesrecht zou kunnen hebben voor de positie en emoties van het slachtoffer. Het adviesrecht en de emoties van het slachtoffer zijn echter geen onderwerp van mijn afstudeerwerkstuk waardoor ik deze adviezen niet kon gebruiken. Ik heb deze adviezen wel bestudeerd, hieronder begrepen de adviezen van de Raad van State, de Raad voor de Rechtspraak en het College van Procureurs-Generaal, maar helaas bevatte deze geen voor mijn afstudeerwerkstuk relevante gegevens.

Reflectie

Het schrijven van deze scriptie bleek toch moeilijker dan ik in eerste instantie had gedacht, met name omdat ik mij toen ik dit onderwerp koos nog niet goed had ingelezen waardoor ik in het begin veel moeite had met het opstellen van een juiste hoofdvraag en probleembeschrijving. Het heeft me dan ook iets meer tijd gekost om deze scriptie te schrijven dan waar ik in het begin van dit schooljaar op gerekend had. In de toekomst zal ik dan ook voordat ik aan een scriptie begin eerst meer literatuuronderzoek doen om te weten of dit ook een geschikt onderwerp is om over te schrijven, dit zodat ik later niet voor verrassingen kom te staan. Al met al vond ik het schrijven van deze scriptie zeer leerzaam en ben ik tevreden met het eindresultaat.

Bijlage 2 Oostenrijkse Mediawet & Duitse Perscode

Artikel 23 Oostenrijkse Mediawet²⁶²:

“§ 23. Wer in einem Medium während eines Hauptverfahrens nach Rechtswirksamkeit der Anklageschrift, im Verfahren vor dem Einzelrichter des Landesgerichts oder im bezirksgerichtlichen Verfahren nach Anordnung der Hauptverhandlung, vor dem Urteil erster Instanz den vermutlichen Ausgang des Strafverfahrens oder den Wert eines Beweismittels in einer Weise erörtert, die geeignet ist, den Ausgang des Strafverfahrens zu beeinflussen, ist vom Gericht mit Geldstrafe bis zu 180 Tagessätzen zu bestrafen.”

Artikel 13 Duitse Perscode²⁶³

Ziffer 13 – Unschuldsvermutung

Die Berichterstattung über Ermittlungsverfahren, Strafverfahren und sonstige förmliche Verfahren muss frei von Vorurteilen erfolgen. Der Grundsatz der Unschuldsvermutung gilt auch für die Presse.

Richtlinie 13.1 – Vorverurteilung

Die Berichterstattung über Ermittlungs- und Gerichtsverfahren dient der sorgfältigen Unterrichtung der Öffentlichkeit über Straftaten und andere Rechtsverletzungen, deren Verfolgung und richterliche Bewertung. Sie darf dabei nicht vorverurteilen. Die Presse darf eine Person als Täter bezeichnen, wenn sie ein Geständnis abgelegt hat und zudem Beweise gegen sie vorliegen oder wenn sie die Tat unter den Augen der Öffentlichkeit begangen hat. In der Sprache der Berichterstattung ist die Presse nicht an juristische Begrifflichkeiten gebunden, die für den Leser unerheblich sind.

Ziel der Berichterstattung darf in einem Rechtsstaat nicht eine soziale Zusatzbestrafung Verurteilter mit Hilfe eines "Medien-Prangers" sein. Zwischen Verdacht und erwiesener Schuld ist in der Sprache der Berichterstattung deutlich zu unterscheiden.

Richtlinie 13.2 – Folgeberichterstattung

Hat die Presse über eine noch nicht rechtskräftige Verurteilung eines Betroffenen berichtet, soll sie auch über einen rechtskräftig abschließenden Freispruch bzw. über eine deutliche Minderung des Strafvorwurfs berichten, sofern berechnigte Interessen des Betroffenen dem nicht entgegenstehen. Diese Empfehlung gilt sinngemäß auch für die Einstellung eines Ermittlungsverfahrens.

Richtlinie 13.3 – Straftaten Jugendlicher

Bei der Berichterstattung über Ermittlungs- und Strafverfahren gegen Jugendliche sowie über ihr Auftreten vor Gericht soll die Presse mit Rücksicht auf die Zukunft der Betroffenen besondere Zurückhaltung üben.

²⁶² Mediengesetz, BGBl. I Nr. 112/2007.

²⁶³ Pressekodex 2015.